

MOTİF

HALK OYUNLARI EĞİTİM DERNEĞİ DERGİSİ YIL:5 SAYI:18 FİYATI:500.000 TL.

ARMELIT

TEKSTİL TURİZM ORGANİZASYON
GIDA İNŞAAT SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.

ALO KOSTÜM HATTI
0216. 379 70 79

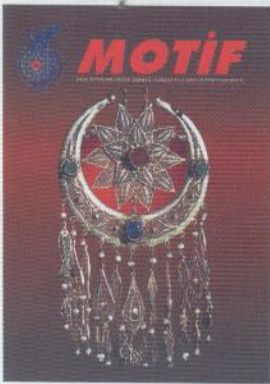
Arayın!

**Kostümünüz en kısa zamanda
elinizde olsun.**

**Kostüm kiralamada
tartışmasız lider kuruluş**

Ahmet Mahir Pekşen
Ali Yılmaz
Aykut Dalgıç
Dilek Aslantalay
Fethi Karakeçili
Hamit Çine
M. Nazmi Zülfiyar
Mehmet Zeki Kuşoğlu
Mevlüt Özhan
Mustafa Turan
Neşe Yetişer
Nevzat Altuğ
Niyazi Yılmaz
Nurçin İlci Gök
Prof. Dr. Sadık Tural
Seyhan Livanelioğlu
Üstün Gürtuna
Yeşim Dalgıç
Zeki Baykal

Fiyat 500.000.- TL.

Dergimizde yayınlanan yazıların tüm sorumluluğu yazarlarına,yayınlanan ilanların tüm sorumluluğu ilan sahiplerine aittir. Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz. MOTİF Dergisi süreli bir yayındır. Üçayda bir ücretli olarak yayınlanır. Gönderilen yazıların yayınlayıp yayınlanmayacağı yayın kurulunun kararıdır. Gönderilen yazılar geriye iade edilemez.

İÇİNDEKİLER.....

17 Ağustos'ta Türkiye'de Yaşanan Felaket

Folklor Dünyasının Parlayan Yıldızlarından
Hamza Çivi'yi de Kaybettik

A'dan Z'ye Giyim Kuşam ADANA

Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Müdürlüğü
HAGEM

Türk Halk Müziği'nde
"Karakoyun" Motifleri

Türklerde Şehir Kavramı

Osmanlı Tavanları

Eskişehir Geleneklerine Göre
Japon Çiftin Düğünü

Kültür Bakanlığı
Devlet Halk Dansları Topluluğu

Türk Halk Müziği'nde
Yöresel Farklılık ve Tavırlar

Türkülerimizi ve Oyunlarımızı
Yozlaştıran Nedenler

Antep Kuşakları "Şalları"

Uluslararası Harmonie Festival'99'da
Türk Halk Oyunları'nı Almanya'dan
Bir Grup Temsil Etti

Türkiye'de ve Dünyada
Kukla Tiyatrolarının Durumu

Bitlis ve Folklor

Batı Trakya'daki
Türk Halk Oyunlarımız Kayboluyor mu?

Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi
Konservatuvarı Kostüm Dikim Atölyesi

38 Hidrellez

Türk Halk Müziği'nde Nefesli (Uflemeli) Sazlar

40 Motif'ten Haberler

17 Ağustos'ta Türkiye'de Yaşanan Felaket

Değerli okurlar;

Acılar yaşanmadan bilinemez denir. Ancak acıyı paylaşmak için yaşamak mı gerekir? Tabii ki hayır. Binlerce insanın çığlığı ile uyanan Türkiye, tarihin en acı afetine alışmaya çalışıyor. Türk milleti bugün tarihinin en büyük sınavını veriyor. Birlik ve beraberliğe, dayanışmaya ve yardımlaşmaya en fazla ihtiyaç duyduğu günleri yaşıyor.

Yıkılan evlerden yükselen toz ve duman bulutları arasında; kimi beşikteki çocuğunu, kimi eşini, kimi de kardeşini arıyor enkaz altında. Son bir çirpinişle atıyor kendini yıkıntının üzerine. Tırnaklarıyla kazıyor enkazı; belki bir umut yaşıyorlardır diye... Bu acıları bir, on, yüz değil binlerce, milyonlarca insan hissediyor yüreğinde.

Binlerce insana mezar olan, binaların enkazı altındaki yakınlarından haber almaya çalışan insanlar soğuk beton yığınlarına çaresizlik dolu gözlerle bakıyor.

İnsanların umutları soğuk... Herşey ölüm kadar yakın geliyor insana.

Yüreklere dağılayan bu acı Türk insanını birbirine kenetlenmeye, dayanışmaya ve yardımlaşmaya davet ediyor. Komşusunun yardımıyla çocuğunu beton yığınları arasından kurtaran baba önce Allah'a şükrediyor ve tabii ki sonra komşusunun yardımına.

Birden sokaklar insan doluyor. Türkiye'nin dört bir köşesinden insanlar akın ediyor afet bölgesine. Birbirlerini hayatları boyunca bir kez dahi görmemiş olan bu insanlar sanki senelerin verdiği bir tanışıklıkla ortak oluyor acılara. Yanında getirdiği yardımları dağıtıyor. Gözyaşları sel olmuş akarken, insanlar bir yandan kaybettiği yakınlarının acısı ile mücadele ediyor, bir yandan da sığınabilecekleri bir çadır, bir battaniye; karınlarını doyuracakları bir kap yemek için mücadele etmeye başlıyor. O insanlar çok fazla birşey istemiyor. Onlar çaresizliklerin kurbanı olmak yerine, acılarına ortak olunsun istiyor, yardım için uzatılmış sıcak bir el istiyor.

Türkiye yaşadığı afette atalarından miras aldığı örf, adet ve geleneklerinden ayrılmadan birlik ve beraberliğin, yardımseverliğin, paylaşımcılığın bir arada yaşadığı bir mücadele sergiliyor.

Türkiye'nin doğusundan batısına, kuzeyinden güneyine gelen yardımlar o insanlara yalnız olmadıklarını gösteriyor. Bu maddi ve manevi yardımlar onları biraz daha hayata bağlıyor.

Dileriz ki bu tür acılar tekrar yaşanmasın. Ve yine dileriz ki bu tür acılar yaşansa bile, Türk Milleti bugün olduğu gibi o gün de birbirine örf, adet ve geleneklerinden ayrılmadan kenetlensin.

Saygılarımla...

Zeki Karayalçın

Folklor Dünyasının Parlayan Yıldızlarından Hamza Çivi'yi de Kaybettik.

G.Antep Üniversitesi TMDK THO BL. Öğr. Gör.: **[Fethi KARAKEÇİLİ]**

1954 yılında Adıyaman'ın Kahta ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Kahta'da tamamladıktan sonra Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi bölümünden 1979 yılında mezun oldu.

Lise döneminde atletizmdeki başarılarıyla dikkat çeken Hamza Çivi, Hürriyet gazetesinin 1973 ve 1974 yıllarında düzenlemiş olduğu anketle Adıyaman'da iki kez yılın sevilen sporcusu seçildi.

Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi bölümünde eğitimine devam ederken Türk Halk Oyunlarıyla ilgili çalışmaları nedeniyle 1976-1979 yılları arasında Kültür Bakanlığı Devlet Halk Dansları Topluluğunda dansçı ve Adıyaman yöresi repertuar hocası olarak görev yaptı. Devlet Halk Dansları Topluluğu ile yurt içi ve yurt dışındaki birçok uluslararası festivalde yerli, yabancı TV programlarına katıldı. Aynı zamanda Bilkent Üniversitesi ve orta öğrenimin çeşitli kademelerinde öğretmen ve idareci olarak görev yaptı.

1989 yılında bütün birikimlerini değerlendirmek, Türk Kültürüne hizmet etmek ve Türk Folkloru'nun ulusal ve uluslararası düzeyde temsil edilmesini sağlamak amacıyla Gaziantep Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı, Türk Halk Oyunları bölümüne sözleşmeli sanatçı öğretim elemanı olarak girdi. Yapmış olduğu başarılı çalışmaları sonucunda Gaziantep Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Müdürlüğü'ne atandı. Bu süre içerisinde Gaziantep, Adıyaman ve Kahta'da yapılan kültürel ve sanatsal etkinliklere büyük katkıda bulundu.

Görsel olarak TV programlarında düzenleme ve kareografileri, Sanat ve Kültür Dergisi ile Motif Halk Bilimi Dergisi'nde makaleleri yayınlanmıştır.

Başarı Belgeleri

- 1978 - Girne Belediye Başkanlığı (Başkan) Şeref Belgesi
- 1980 - Uluslararası Danimarka - Copenhagen Festivali Komitesi Özel Ödülü
- 1982 - Milliyet Gazetesi Türk Folklor'una hizmetlerinden dolayı Teşekkür Belgesi
- 1982 - Gençlik ve Spor Bakanlığı (Bakan) Teşekkür Belgesi
- 1984 - Milliyet Gazetesi Türk Folklor'una hizmetlerinden dolayı Teşekkür Belgesi
- 1986 - Fransa'nın Dijon kentindeki Dünya Halk Dansları Yarışmasında Dünya Birinciliği
- 1986 - Hürriyet Gazetesi Sedat Simavi Vakfı Yılın Gençlik Ödülü
- 1987 - Türkiye'de ilk defa düzenlenen Dünya Halk Dansları (Altın Kartal) Yarışması Dünya Birinciliği
- 1990 - Bilkent Üniversitesi Rektörlüğü (Rektör) Teşekkür Belgesi
- 1990 - Folklor Araştırma Kurumu Şeref Belgesi
- 1993 - Fırat Üniversitesi Rektörlüğü (Rektör) Teşekkür Belgesi
- 1997 - Mehmetçik Vakfı Teşekkür Belgesi

ve sayamayacağımız birçok ödül ve takdimnameler.

Çeşitli kurum ve kuruluşlardan yurtiçi ve yurtdışından 62 plaket almıştır. Avusturya, Fransa, Almanya, Belçika, Danimarka, İsveç, İsviçre, İtalya, Çekoslavakya, Tunus, Katar, Romanya, Bulgaristan, Yugoslavya, KKTC... gibi çeşitli

ülkelerde Türkiye'yi temsil etmiştir.

Yazmakla bitmeyecek başarılarına imza atmıştır. Hamza Çivi, Türk Halk oyunları ile evliydi. O, ailesi hep mesleğinden sonra gelmiştir. Hamza Çivi Folkloru yaşayan ve öğrencilerine yaşadıklarıyla folklor dersi veren deneyimli ve tecrübeli büyük bir üstattı. Devamını da bayrağı bizlere ve diğer genç folklorculara bırakmış, aramızdan ansızın kayıp gitmiştir. Akademik çalışmalara ve akademik anlayışa, konservatuarlara hep destek olmuş ve mezunlarına okul sonrasında bile yardımlarını esirgememiştir. Hamza Çivi derste sert ve disiplinli, ders sonrasında bir abi ve arkadaş, özel hayatında da bir "BABA" idi hepimiz için. Dürüstlüğü ve mertliği ve başarıya ulaşmanın anahtarı olan disiplini öğretmiştir bizlere. Dost canlısı, yardımsever, duygusal, işinde ciddi, güzel giyinmeyi ve çevresine güzel görünmeyi ilke edinmiştir. Bizlerde edindik ve uygulayacağız, "HOCAM".

Folklor camiasında tanımayan yoktur Hamza BABA'yı. Ama sağken! ölümünde!!!. Başta folklorcu büyüklerimiz olmak üzere birçok dost gibi görünen ve bizlerinde öyle bildiği üstadlar ölümünde o kadar duyarsız davranmışlardır ki, folklor camiası için büyük bir ayıp ve üzüntüdür. Folklore yıllarını vermiş Hamza Hoca, folklorcu dostlarıyla veda etmek isterdi folklorca. Ancak şunu unutmamız gerektiği kanısındayım. İçimizden bir folklorcuya verdiğimiz değer, yarın bizim de göreceğimiz değerle paraleldir. Hamza "BABA"nın ölümü, sağken kendisinin geleceğini görmek isteyen folklorcuyum diyenlere iyi bir örnek olmuştur düşüncesindeyim. Çünkü hayat o kadar kısa ve fani ki bizim ne olacağımız da meçhul.

Acı günümüzde bizleri yalnız bırakmayan; Ankara ve İstanbul'dan gelen folklorcu dostlara ve bize telefonla ulaşan folklorcu arkadaşlara sonsuz teşekkürler eder, saygılar sunarım.

"Motif olarak Hamza Çivi'yi rahmetle anıyoruz."

"Seni Unutmayacağız."

A'dan Z'ye Giyim Kuşam ADANA

Derlemeci : [Üstün GÜRTUNA]

İlimizde giyim büyük topluluk merkezlerinden küçük yerleşme yerlerine doğru bir değişiklik gösterir. Adana merkezinde ve büyük ilçelerde giyim, medeni giyim tarzıdır. Şehirden dışarıya çıkıldığında Adana'nın kendine has kıyafetleri göze çarpar. Pantolon, yerini şalvara terkeder. Kadın, erkek ovada siyah Adana şalvarını giymeyi tercih eder. Tarlada bahçede köylü bu şalvarla daha rahat çalışır. Kadınlar siyah şalvar üzerine uzun kollu, yakanın önden yırtmaçlı "Güdük" tabir edilen bluzları giyerler. Saçlar umumiyetle uzundur. İki beliklidir. Bazı hallerde uzun saçlarını ufak parçalara ayırarak örerler, buna KIRKBELİK denir. Başlarını kenarları oyulu, renkli, desenli yağlık tabir edilen yazmalar bağlarlar. Yağlık ikiye katlanıp üçgen şeklinde boynun etrafında cepeçevre bir şekilde de sarılır. Başa bu şekilde sarma daha çok evli ve yaşlı olanlarda görülür. Kadınlar, şalvarlarının üzerine kırmızı, yeşil, sarı ve mavi gibi yelek veya ceketleri giymeyi severler. Beyaz pullu tülbent kullanırlar. Erkekler, günlük işleri dışında ipek gömlek giymeyi severler. Bunda zenginlikten ziyade iyi giyinme arzusu yer almaktadır. Boyunlarında sıcak günlerde irice bir mendil bağlarlar. Erkekler genellikle başlarına kasket giyerler. Fötr şapka giyenler daha azınlıkta kalır. Yeni yetişen gençler bir şey giymezler.

Kadın ve erkeğin ayaklarına giydikleri şey Yemeni ve Lastiktir. Bunun dışında kundura erkek giyiminin başında gelir.

İlin bazı bölgelerinde giyim değişiktir. Buralarda halk yüzyıllardır şairlerin terennüm ettiği Türkmen giyimleri giyilir. Her ne kadar eski süs, eski ihtişam yoksa da yine aynı usulde giyinen kadınlara rastlanır. Üçetek ve bolama, başta fes Adana'nın hemen her yerinde, bilhassa dağlık yörelerinde çok görülür.

Pozantı ve Karaisalı ilçelerinde bir kısım halk kendi şalvarlarını kendileri dokurlar. Üstüne renkli basmadan bluz giyerler. Başlarına büyükçe, boğaz altından bağlanan, düğümlenen beyaz örtüler kullanırlar. Erkekler mahalın dokuması olan siyah çizgili bezden dikilmiş şalvar, siyah ve koyu zeytin yeşiline boyanmış yerli dokuma şalvar giyerler. Şalvarın arasına (PEYİK) tabir edilen ekler konulur. Erkek gömlekleri yine dokumadan yapılır, yakasızdırlar, hali vakti yerinde olanlar, siyah şalvar veya gri şalvar giyerler. Erkekler bütün ovada olduğu gibi kasket giyerler. Yaşlılar ise bere giymeyi tercih ederler. Bereler, kazaklar ve çoraplar dağ yörelerinde kendi eğirip boyadıkları yünlerden işlenik yine bu yörelerin kendine has bir ayakkabısı vardır. Köylüler eskiden olduğu gibi tarlada çalışırken inek derisinden yapılan çarıkları giyerler. Bu çarıkların üst kısımları açık olur ve birbirine iplerle bağlanır.

Karaisalı-Karsantı çevresinde bazı tahtacı köylerinde giyim değişiklikler arzeder. Buralarda kadınlar üçetek denilen elbiseleri giyerler. Üçetek Antep dokuması çizgili kalın bir ipekliden yapılır. Üçeteğin altına şalvar giyilir. Üçetek elbiselerde arka bir parça ve ön iki parçalıdır. Ön ve yanlar bele doğru yırtmaçlıdır. Üçeteğin beline kemer veya kuşak bağlanır. Tufanbeyli ve Bahçe İlçeleri yörelerinde kadınlar geniş bol etek altına geniş paçalı, ayak bileklerinden boğumlu şalvarlar giyerler. Entariler uzun ve renklidir. Halkın diğer bir bölümü Adana'nın siyah şalvarını giymeyi tercih ederler. Şalvar, dizlik, fistan, gömlek, yelek, fes ve fes üzerine kefiye ve ön üste tülbent sarmak çevrede görülen giyim tarzıdır. Buranın halkı giyimde kırmızı, yeşil ve beyaz renkleri tercih eder. Çoraplar elde dokunan renkli yün ipliklerden yapılır.

Gün geçtikçe feslerin etrafına takılan Mahmudiye ve ayaklı tabir edilen ve şakak kemiklerinin iki yanına sarkıtılan altınlar artık görülmemektedir. Türkiye'de medeni giyim yer almakla beraber Türk köylüsü yüzyıllardır giydiği giyimden vazgeçmek istemez. Şehire kasabaya gelirken pantolon giyen köylü, köyüne dönünce şalvarını giyer, tarlasına koşar çünkü giyim, biraz işe bağlıdır.

Eski Adana Giyimleri

Kadın Giyinişleri (Türkmen)

Etek yerine ipek şitariden iç etek, zıbın giyilir. Ekseriye mavi renkte sırmalı yelek, onun üstüne sırmalı cepken giyilir. Sırmalı kırmızı fes, fesin kenarına Gazi dizilir. Ön kısmın ortasına bir mahmudiye yerleştirilir. Bunların üstüne ipekli mor kefiye sarılır. Fesin üstüne çene altına "iki devrim şeş" denilen bir tül bağlanır. Fesin kenarına (iki tarafından) şakak üzerine (köşe) denilen ince ve geniş altınlar sallandırılır.

Gümüş, savatlı, geniş yüzü bilezik, parmağa savatlı gümüş yüzük takılır. Yaşlı kadınlar mavi bezden parçasız (dolama) denilen eteklik giyerler. Zengin bazı ailelerde kadınlar çuha veya benzeri bir kumaştan, üzeri sırmalı ve işlemeli bir nevi manto giyerler. Kadınlar kırmızı basmadan geniş parçasız, büzmeli ve topuk üstüne yığılan "Tuman" adlı don giyerler. Güllü-Şeftali veya Gülgülü (edik) denilen, tahminen 20 cm. konçlu ve bağı püsküllü, burnu sivri, ökçesi nalçalı bir ayakkabı giyerler.

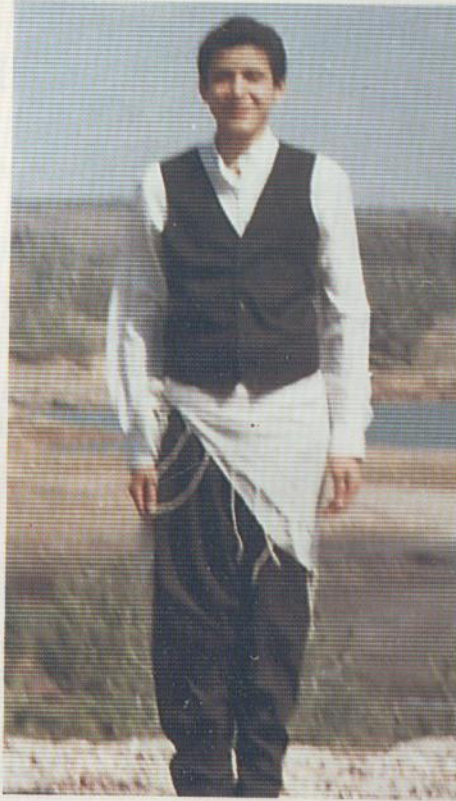
Kadınların bir kısmı da fes üzerine "dört mevsim şeş" denilen ince, beyaz keten sararlar ve çene altından geçirerek bağlarlar. Uzun olan saçlar ince saç örgüsüyle örülür, her bir parçaya belik denilir. Fesin altından itibaren belikleri üzerine gelmek üzere siyah ucu püsküllü ve çingiraklı boncuklu saç örgüleri takılır. Kızlar sade sırmalı fes giyer, kadınların zülüfleri ve kahkülleri özel saç yağları ile şekillendirilir. Çoraplar diz kapaklarını örtecek uzunlukta dokunur. Ova köylerinde kadınlar şalvar üzerine "güdük" tabir edilen yakasız uzun kollu bluzlar giyerler. Başlarına da tülbent veya yazma bağlarlar. Yazmalar renkli boncuklarla işlenmiş iğne oyalıdır. Yaşlı kadınlar yazmadan başka (kefiye) denilen bir örtüyü alınları üzerine bağlarlar. Genelde bu usul ve gelenek feslerin kalkmasından sonra alışkanlık şeklinde özelliğini korumaktadır.

Erkek Giyinişleri (Türkmen)

Beyaz ve üzeri sırmalı, siyah kordonlu, mavi veya mor cepken, iç kısma ise beyaz uzun gömlek giyilir. Külot yerine, uzun ağız sırmalı ve sarı ibrişimle işlemeli don giyilir.

Ham gönden çarık, kırmızı desenli yün çorap, zenginler ise arkadan mahmuzlu siyah çizme giyerler. Bundan başka kırmızı sahtiyeden ucu yukarı kıvrık postal da giyenler çoktur. Çiftçiler dizlerine kadar "faskara" denilen bir çeşit "edik" giyerler.

İlk zamanlarda keçe küllah, sonraları "dalfes" giymişlerdir. Fesin ortasında uzun saçaklı siyah püskül bulunur. Püskülün ucu boyuna doğru uzanır. Yürüdükçe

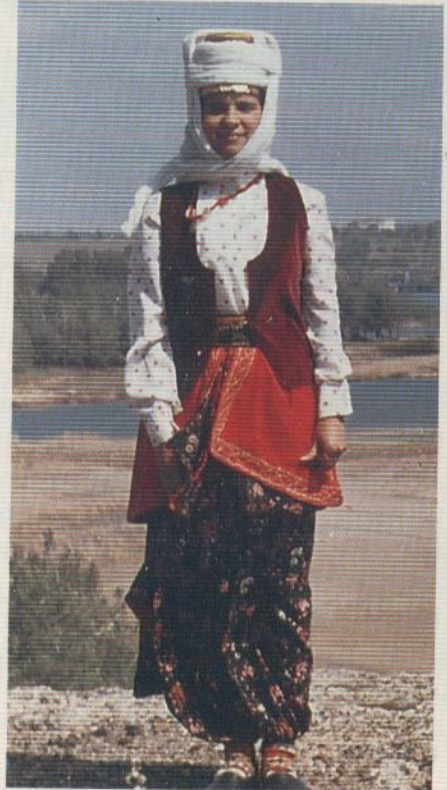

sallanırdı. Bazı erkekler fes üzerine kırmızı desenli kefiyeleri kıvrarak bağlarlar. Bazı gençler başlarına "eğil" bağlarlar. Bellere de ipekli siyah çizgili püsküllü Trablus kuşakları bağlarlar. Kama ve palaları bu kuşaklar arasına yerleştirirlerdi. Dolma "Karadağ" tabancası, "altı parlar" denilen toplu tabancalar bellerde taşınır, bu tabancalar kaytan bağlarla boyuna asılırdı. Kabadayılar uzun gümüş köstekli cep saatleri kullanırlardı. İş sırasında ayakta el tezgahında dokunan tırlık, şalvar, işlik denilen bir nevi gömlek giyilir. Boyun kısmına mendil bağlanırdı.

Erkeklerde genel olarak sakal uzatılmaz, bıyık uzatılır ve ucu kıvrılır, bu bıyıklara kaytan bıyık denilirdi. Bundan başka pos bıyık, gerdan bıyık gibi çeşitler vardı.

Bu açıklamaları yaptıktan sonra gelelim bugün Adana ve Çukurova'da giyilen genel giyim kuşama;

Kadın Giysileri

Adana ova köylerinde kadınlar ayaklarına siyah şalvar onun üzerine de "güdük" tabir edilen yakasız, uzun kollu gömlek giyerler. Başlarında ise oyali tülben veya yazma bulunur. Güdük üstüne giyilen yelek sırmalı olup çoğunlukla, yeşil veya pembe renkli olur. Bele de şal kuşak sarılır. Dağ köylerinde kadın giysileri farklıdır. Yapılan çalışmalarda Kozan civarındaki özgün giysiler aşağıdaki gibidir.

Efe (Başlık)

Çok itina ile bağlanabilen bir başlık olup çok kullanışlıdır, bir defa bağlanınca uzun bir süre kullanılabilir, tek parça olduğundan çıkarılıp takılabilir. Başlık 14 veya 16 metre tülben (Karaketeninden) yapılır. Altta kalıplı fesin üzerine sarılır. Kalıplı fesin üzerine gökkuşağını simgeleyen yedi renkte "kefiye" sarılır. Alın kısmında "Gazi" olarak adlandırılan para dizisi ve her iki şakağa gelecek şekilde takılmış iki "mahmudiye" bulunur. En önemli özelliği başı hem sıcaktan, hem de soğuktan koruyabilmesidir. Genç kızlar bu başlığın kenarına defne ve çam dalı takarlar. Nedeni bekar olduklarını, bir rivayete göre de Çukurova'nın dört mevsim yeşil olduğunu simgelediği söylenir. Yine bu başlık için yörede yaygın olan bir deyim vardır: "Yakışanı çok güzel, yakışmayı çok çirkin yaptığı" söylenir.

Güdük (Gömlek)

Yakasız olup pamuklu, beyaz veya üzerine puanlı kumaşlardan yapılır. Uzun kollu olup kol ağızları lastik uçkurludur.

Yelek

Canlı, parlak renkte kadifeden yapılır. Önü iki bağ ile bağlanır. Üzeri kapitone baklava biçimi sınırdır. Kadife seçiminde yeşil ve pembe hakimdir.

Bağış (Kuşak)

Yörede dokunur, 5-6 cm. eninde olup uzuncadır. Üzerinde yöre kilimlerinde görülen motifler bulunur. Gömlek, şalvar ve üçeteğin birleştiği yerden itibaren birkaç defa dolanarak sarılır.

Şalvar

Basmadan ve diğer pamuklu kumaşlardan yapılır. Her rengine rastlamak mümkündür ve kumaş desenlidir. Pijama biçiminde kesilip dikilir, erkek şalvarı gibi geniş ve o kadar peykli değildir. Paça ağızları lastik uçkurludur.

Üçetek

"Tırpani bezi"nden yapılır. Anadolu'nun diğer yörelerinde görülen üçeteklerden farkı, belden üstü yoktur. Belden aşağı uzanır. Öndeki iki eteği katlanarak bele sokulur, arkadaki etek topuklara incek uzunluktadır. Kenarları sırma şeklinde işlenir. Genellikle astarı şalvar kumaşından yapılır.

Çorap

Yünden örülü olup üzeri renkli motiflidir. Diz kapağına çekilebilecek uzunluktadır.

Yemeni

Erkek yemenisi gibi siyah vidala deriden veya köseledendir.

Erkek Giysileri

Erkek giysilerinde de Türkmenlerin izlerini görebiliyoruz. Giysiler ovada aşağı yukarı aynıdır. Siyahın hakim olması Fransız zulmü ile izah edilmeye çalışılmaktadır.

Gömlek

Yörede dokunan tırpani bezinden veya krep kumaştan yapılır. Hakim yakalı ve önü boydan boya düğmelidir. Kolları manşetlidir.

Şalvar

Genellikle siyah olup pamuklu, yünlü veya gabardin kumaştan yapılır. Cep ve paça ağızları kaytanla işlenir, bele uçkur ile tutturulur. Peyik kısmı pek uzun değildir.

Şalvarda siyah kumaşın seçilmesini, havanın sıcaklığına karşın, Fransız zulmü sonrası tutulan yaşla izah etmeye çalışılmaktadır, yöre halkı.

Yelek

Şalvar kumaşından yapılır. Önü düğmeli ve ceplidir. Boyu şalvar uçkuruna degecek kadar uzundur.

Çorap

Beyaz yünden ve düz olarak işlenir.

Poşu

Beyaz ipekten olup saçaklıdır. Üçgen hale getirilip, şalvar ve gömleğin birleştiği yerin üzerine bir ucu sarkacak biçimde bağlanır.

Yemeni

Deriden veya ince köseleden yapılır, burnu arkaya doğru kıvrık değildir. Karaisalı, Kadırlı, Maraş yemenisi diye adlandırılır.

Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü

HAGEM

Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürü **Seyhan Livanelioğlu** ile folklorumuzu konuştuk.

HAGEM Genel Müdürü Livanelioğlu'nu kültürel faaliyetlerle ilgilenen herkes tanır. Hele bir de konumuz folklor olursa...

Dergimizin bu sayısında Livanelioğlu ile bir söyleşi yapmak istedik ve kendisinden randevu talebinde bulunduk.

Kendilerini ilk gördüğümde heyecanla hal hatırlarını sorduktan sonra hemen dergide yayınlayacağımız soruları yöneltmeye başladık.

Öncelikle Merhaba. Sizi, biz ve okurlarımız tanıyabilir mi?

İsmim Seyhan Livanelioğlu. Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürüyüm.

Bize HAGEM'i tanıtır mısınız?

HAGEM Kültür Bakanlığı'na bağlı bir kuruluştur. 1966 yılında kurulan HAGEM halk kültürüne hizmet etmeyi amaç edinmiştir.

HAGEM'in çalışma alanı nedir?

HAGEM'in çalışma alanı, halkbilim konusunda araştırma, derleme ve bunları arşivlemedir. Türkiye'deki tek halk kültürü arşivi HAGEM'de bulunmaktadır. Bu çok zengin bir arşivdir.

HAGEM'in kuruluşundan bugüne yani 1966 yılından beri derlenmiş ses kayıtları, görüntü kayıtları, video kayıtları, slayt ve negatifler, yazılı belgeler olarak Türkiye genelinde ve Türk Cumhuriyetleri'nde yapılmış olan araştırmaların bir arşividir bu. Bu arşivin

büyük bir kısmını Bakanlığımız bilgi işlem merkezinde internet'e kaydettik. Genel Müdürlüğümüz otomasyona bu yıl başladı. Tüm bu bilgiler otomasyon sisteminde internet'e girerek herkesin faydalanacağı muhteşem bir arşiv olarak açığa çıkmış olacak.

Bunun dışında araştırmalarımızı yayın haline dönüştürüyoruz. Süreli yayınlarımız var. Her yıl yayınladığımız "Türk Folklor Araştırmaları ve Türk Folklor Derlemeleri" adında derginin yanısıra üç ayda bir yayınladığımız "Türk Dünyası Dergisi"ni de yayınlamaktayız.

Bunun dışında Halkbilimi alanında kuruluşumuzun düzenlediği sempozyum ve kongrelerin kitaplarını yayınlıyoruz. Halkbilimine hizmet veren kişilerin hazırladıkları kitapları yayın kurumumuz uygun gördüğü

takdirde yayınlıyoruz.

Ayrıca prestij sayabileceğimiz kitaplar da yayınlıyoruz. Örneğin; en son yayınladığımız İğne oyaları ve boncuk oyaları kataloglarını İngilizce-Türkçe yayınlayarak dünya çapında ses getirdik.

HAGEM'in yaklaşık 16.000.000 kitaptan oluşan bir de kütüphanesi var. Pertev Naili Baratov'ın vefatından sonra kütüphane Pertev Naili Baratov Kütüphanesi adını almıştır. Halk bilimi ile ilgilenenler bu arşivimizi ve kütüphanemizi çok iyi bilirler.

İnternet'e girdikten sonra bu kütüphanemize daha kolay ulaşılabilecek ve tüm dünyaya açılım gerçekleşmiş olacak.

Bizim bu arşivimizden faydalanmak isteyen dernekler, vakıflar, kurum, kuruluşlar, dergiler yararlanabilirler.

Tek isteğimiz yapılan alıntılarda kaynak olarak HAGEM arşivi gösterilsin.

Bildiğiniz gibi Motif Dergisi 5 yıldır amatör ruhla fakat profesyonelce yayınlanmakta olan bir dergi. Ancak HAGEM bünyesinde yayınlanan eserler bizlere ne derece ulaşmakta olduğu düşündürücüdür. Kısaca bizler bu yayınlara nasıl ulaşabiliriz?

Güzel bir soru. Böylesi kaliteli ve nitelikli bir halkbilim dergisinin HAGEM arşivinden yararlanamaması çok üzücü.

Döner Sermaye İşletmeleri Market Müdürlüğü'nün DÖSİM mağazaları vardır. Bu mağazalarda halılar, kilimler, gümüşler gibi aklınıza gelebilecek her türlü el sanatları ile ilgili eserler satılır. Tabii ki yayınlara da yer verilir. Örneğin; biz yayınladığımız kitapların 3'te birini yani, 3000 adet yayınladıysak 1000 tanesini DÖSİM'e göndeririz. Ve DÖSİM bu kitapları halka satışa sunar.

Tabii ki bu yayınları hiçbir ücret talep etmeden kendimizin direkt gönderdiğimiz kişi, kurum ve kuruluşlar da var. Mesela üniversitelere, konu ile ilgili bilim adamlarına. Sizler de bizden talep ettiğiniz takdirde bu eserleri sizlere ulaştırabiliriz.

Dernekler, Üniversiteler gibi akademik bilimsellik içinde çalışan kurumlar olarak görünmeseler de MOTİF Halkbilimine hizmet alanında ciddi anlamda hizmet vermekte. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

MOTİF amatör ruhla çalışan bir dernek. Ancak bu amatör ruha, profesyonellik öyle güzel işlenmiş ki, yapılan çalışmalarınızı alkışlamamak mümkün değil.

Sizler bizlerin çalışmalarını destekleyici kurumlarsınız. Bizler sizlere destek vermez, ortak çalışmalara girmez ve girişimlerde bulunmazsak bu büyük bir eksiklik olur.

Zaten bizlerin çalışma alanlarından birisi de

dernek, kurum, kuruluş, vakıf, meslek birlikleri, özel idareler ve üniversitelerle işbirliği yapmaktır.

Konu halk kültürü olunca sizleri ayrı düşünmek mümkün değil.

Kısacası MOTİF gibi bir dernek yaptığı çalışmalarını halkbilim camiasına kabul ettirmiş ve varlığını hissettirebilmişse ve bunları da akademik bilimsellik yolundan ayrılmadan yapabilişse o dernek her zaman desteklenmelidir.

Yalnız burada sizlerden bir istekte bulunmak istiyorum. Lütfen yaptığınız çalışmalarda amatör ruhunuzdan ve kimliğinizden sıyrılmayın. En güzel çalışmalar amatör ruhla yapılan fakat profesyonelce neticelenen çalışmalardır.

HAGEM'in bünyesinde çalışan kişiler kuruluşunuza alınırken ne gibi bir prosedüre tabii tutulmaktalar?

Bizde folklor araştırmacıları sınava tabii tutulurlar. Sınavda başarı gösteren kişiler HAGEM kadrosunda çalışmaya başlarlar. Halk oyunları, halk müziği, el sanatları, halk edebiyatı şubesi vardır. Bunlar şubeler bünyesinde çalışma yaparlar. Bu şubelerde çalışan kişiler kendi alanlarında çalışmalar yaparlar ve biz bu yapılan çalışmaları arşivde toplarız.

HAGEM'in 2000 yılında yapmayı planladığı çalışmalar nelerdir?

HAGEM 2000 yılında da bu çalışmalarının hepsini devam ettirecek. Yayınları, araştırmaları, derlemeleri ve arşivlemesi devam edecek.

Bilgisayar otomasyon ile kütüphanenin bilgisayara kaydedilerek internet aracılığı ile HAGEM'in tüm dünyaya açılımı sağlanmış olacak.

Bunların yanında 2001 yılında beş yılda bir düzenlediğimiz Uluslararası kongreyi düzenleyeceğiz. Bu halkbilim kongresidir. Halk biliminin bütün alanlarından bilim adamları katılarak Uluslararası platformda halk bilimi konusu içerikli bildirimlerini sunarlar. Tüm dünya ülkelerinden yaklaşık 100'ün üzerinde bilim adamı katılmakta. 2000 yılında bu kongrenin hazırlıklarına başlayacağız.

Yine 2000 yılında yurtdışı alan araştırmalarımızı devam ettireceğiz. Geçen yıl yaptığımız ve oldukça ses getiren yurtdışı araştırmalarımızdan bir tanesi Gagauz Türkleri ile ilgili araştırmadır. 2000 yılında Sibiry'a'da ve Almanya'da alan araştırması yapmayı planlıyoruz. Özellikle Almanya'da göç ile başlayan kültürel etkileşim üzerinde duracağız. Göçlerle ilgili olarak oradaki halk kültürünün ne durumda olduğu, daha önce göç edenlerde nasıldı? Şimdiki nesilde nasıl? Sorularına cevap arayacağız.

Ayrıca şu anda matbaada basılmakta olan ve HAGEM olarak gurur duyduğumuz kitaplardan birisi "Aşık Veysel Albümü"dür. "Osmanlı Saray Mutfağı" ve "Geleneksel Türk Tiyatrosu" kitaplarını da hazırlıyoruz. Bunların hepsi İngilizce-Türkçe yayınlanan prestij kitaplar mahiyetindedir. Tanıtıma yönelik kitaplardır.

Ve yine projelerimiz arasında Aşık Veysel Albümü'nün yanısıra bir de Aşık Veysel'in tüm eserlerinin yer aldığı bir CD hazırlamak yer almakta.

Son yıllarda yaşadığımız hızlı değişim 2000'li yıllara girerken Halk kültürümüzü tehdit edici bir unsur olarak görülebilir mi?

Değerlerimiz o kadar zengin ki... Anadolu o kadar zengin bir kültür kaynağı ki... Bu zenginlikleri tehdit edici bir unsur olamaz.

Bunları tabii ki bizler arşivleyeceğiz, koruyacağız ve çağdaş boyutlarda ortaya çıkaracağız. Açıkçası ben bir tehdit unsuru görmüyorum. Ancak kaygılarımız da yok değil. Geleneksel kültürümüzün kaybolmaya yüz tutmuş olanları var. Bu değerleri kaybetmeden önce arşivleyelim. Tarihimizi, kökümüzü, geçmişimizi bilelim. Ama geçmişle yaşamayalım. Geçmişimizi bilerek gelecekle yaşayalım.

Kaybolmakta olan kültürel değerlerimizin ivedilikle tesbitini yapıp arşivlememiz gerekiyor. Arşivlemekle de kalmayıp bunları halka sunup, ortama çıkarmalıyız.

HAGEM olarak diğer kurum, kuruluşlar ile ortak çalışmalara giriyor musunuz?

Bizler tek başımıza birşeyler yapmak yerine üniversiteler ile bilim kuruluşları ile ortak çalışmalar

yapmanın daha verimli sonuçlar getireceğine inanıyoruz.

Bu tür ortak girişimler Türkiye genelini kapsamalı. Ve neticede de Ankara, Antalya, İstanbul ve İzmir gibi illerimizde birçok ortak organizasyonlar gerçekleştirdik.

Ve şunu da tüm samimiyetle söylüyorum, eğer sizlerden bu tür organizasyonlar (panel, sempozyum, konferans gibi) için talep geldiği takdirde sizlerle de bu tür çalışmalara gireriz ve lütfen bir temsilci seçin ve kurumunuz adına gelip HAGEM'in arşivini kütüphanesini incelesin, HAGEM'i tanısin.

MOTİF Dergisi'nde faydalanmak istediğiniz her türlü bilgiyi sizlere verelim.

Kapılarımız sizlere sonuna kadar açık, yeter ki sizler talep edin.

Sayın Livanelioğlu, son bir sorumuz daha var. MOTİF Halk Oyunları Eğitim Derneği'ni ve MOTİF Dergisi'ni ne kadar tanıyor sunuz?

MOTİF Halk Oyunları Eğitim Derneği'ni MOTİF Dergisi sayesinde tanıdım. Bana her sayınız geliyor. Büyük bir beğeni ile okuyor ve inceliyorum. Derneğin yapmış olduğu güzel faaliyetleri de derginin haber kısmından takip etme fırsatı buluyorum. Ve tabii ki MOTİF Halk Bilim Ödülleri Töreni gibi güzel bir organizasyonu geleneksel hale getirerek her yıl halk bilimine hizmet etmiş kişi, kurum ve kuruluşları ödüllendirmeniz de çok güzel.

Kısacası çalışmalarınız tüm derneklere örnek teşkil edecek güzel ve özel çalışmalar.

Herşeyden önemlisi bu işi ciddiye alıyor olmanız.

Adı MOTİF olan derneğiniz motif yatağı olan Anadolu ile bütünleşmiş gibi geliyor bana. Zaten adınız amacınızı anlatıyor. Güzel bir isim altında Halk bilimi adına güzel çalışmalar yapıyorsunuz. Açıkçası bizlerden faydalanmanızı istiyorum. Arşiv ve kütüphanemiz MOTİF Dergisi'ne kaynak oluşturmali.

Ayrıca HAGEM ile ilgili bilgileri halka taşımada aracı olduğunuz için MOTİF Dergisi'ne sonsuz

Türk Halk Müziğinde “Karakoyun” Motifleri

TRT Sanatçısı : **[Niyazi YILMAZ]**

Türk kilimlerinde çeşitli hayvan motifleri (kuş cinsleri vs. hayvanlar) olduğu gibi, binbir renk, ritm, üslup ve tarzda Türk halk müziğimizde de ceylan, geyik, arslan, at, turna, keklik, bülbül vs. gibi motifler vardır.

Güzel yurdumuzun çeşitli yörelerinde “Karakoyun Motifleri” nin çatallarına, varyasyonlarına (versiyonlarına) rastlamak mümkündür.

Kastamonu, Adana, Afyon, Eskişehir, Burdur, Antalya, Gaziantep ve daha pek çok beldelerimiz gibi.

Musiki yapısı, tem'aları, renkleri, ritmleri birbirine çok yakın fakat çok değişik anekdotları da ifade eden bu motiflerin ayrı ayrı güzellikler taşıdığını görüyoruz.

Afyon - Sandıklı dolaylarında, Kumalar dağı, Akdağ gibi ezunlu güzelliklerin boy verdiği Türkmen Yörüklerinin, Sarıtekeli, Karakeçili aşiretlerinin yüzyıllardır yaşayageldiği yerli halkı da bütünleşerek söylenilegelen bir türkünün hikayesi bu...

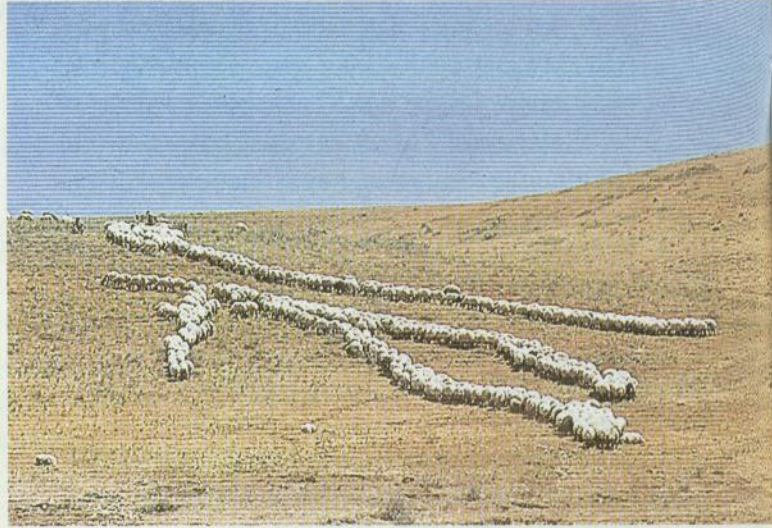
Ege, Ege eşiği Afyon-Sandıklı-Dinar-Bolvadin-Emirdağ-Sultandağı-Kılıçarslan-Sinanpaşa ve diğer beldelerimiz Teke yöresi (Isparta-Burdur-Antalya) ve hatta Muğla-Balıkesir-Denizli-Aydı Türkmen boylarının yüzyıllardır yaşadığı büyük Türk kültürüne unutulmayacak san'at ve estetik değerleri kazandıran can evlerimizdir, Türkmen diyarlarımızdır.

Türkmen yörükleri genellikle koyun - keçi sürülerine sahip yazları dağlarda, yaylalarda, kışın da kışlıklarda yaşarlar.

Çeşitli kilimler, heybeler, torbalar, kıl kilimleri, şal örgüleri, çorap örgüleri ve binbir renk ve motifle süslü

yaratılan milli güzelliklerimizi nesilden nesile aktarmıştır.

Saf, temiz, yurtsever, misafirperver, yiğit ve Türk töresinin temel taşlarını yüreğinde, sinesinde taşıyan bu

güzel insanların da diğer insanlar gibi san'at yaratıları, otantik müzikleri vardır. Bunlar olağanüstü san'at verilerine sahiptir.

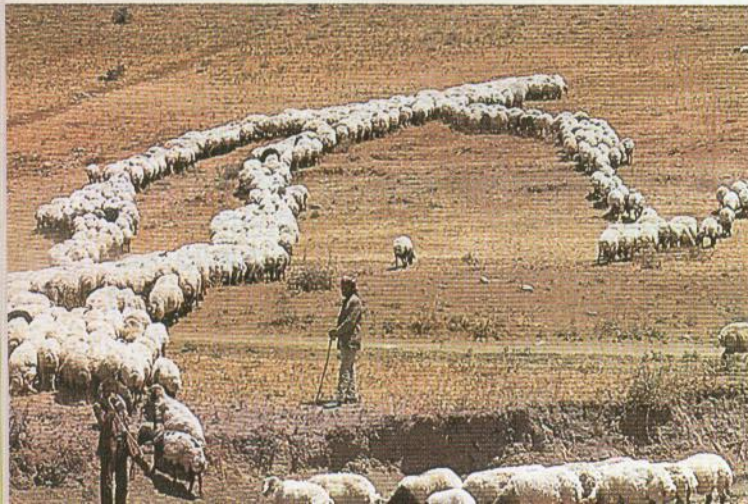
Avşar Beyleri, zeybekleri, gurbet havaları, teke havaları, samahlar, Türk halk kültürünün ve musikisinin başdöndürücü san'at ve estetik yapıtlarıdır.

Karakoyun motifleri genellikle dört zamanlı motiflerdir. Çeşitli ayaklar ihtiva etmekle birlikte garip ayağı daha çok kullanılmış melodik örgüsünde.

Sanki bir ağıtı ve yakınmayı ifade eden 'Karakoyun'lar, üzüntüyü, hasreti, kaybı da anlatırlar. Hasretle, sevgiyi, acıyı, yakınmayı birarada gösteren olağanüstü güzellikte bir anlatımdır “Karakoyun” motifleri.

Karakoyun, koyun sürüsünün beyidir. O daima başı çeker ve önde gider. Lider odur daima, koyun gütmek de büyük bir marifettir.

Ya, yıldızlı, mehtaplı bir yaz gecesinde koyunları, otlatan çobanın kavalından dökülen nağmelere ne denir? Siz hiç milyonlarca ışığın, yıldızın serpiştirildiği, ülker yıldızının, terazilerin, ezunlu ay'ın buğulu gecesinde koyunun suya vuran (su içmeye götüren), dereye götüren çobanın kavalındaki nağmeleri dinlemedinizse, gerçekten büyük san'at gösterisinden bir rüya gibi güzellikten mahrumsunuz demektir.

Karakoyun Türküsü

*Koyunum seni yaylalara çekeyim,
Kınalı taşlara tuzlar dökeyim,
Kuzun öldüyse sana kızı yakayım,
Ablam sağsın, ben karşıdan bakayım*

*Kara koyun koyunların beyidir,
Ak kuzu da yüreğimin yağıdır,
Yerini sorarsan Kumalar Dağıdır.
Meleme koyun meleme vazgeç kuzundan
Çok analar ayrı düşer kızından*

*Koyun seni yaylalarda güdeyim,
Seni alıp da elimde yedeyim,
Kuzun öldü, ben Allah'a ne deyim,
Meleme koyun meleme vazgeç kuzundan
Çok analar ayrı düşer kızından*

*Korkar oldum şu dağların kurdundan,
Koyun geldi, kuzu gelmez ardından,
Ben de bıktım bu ananın derdinden
Ağlama koyun ağlama vazgeç kuzundan
Çok analar ayrı düşer kızından*

*Ben koyunu güttüm güttüm getirdim,
Ablam sağdı, ben karşısında oturdum
Nerde kaldı, nerelerde yitirdim,
Ağlama koyun ağlama vazgeç kuzundan
Çok analar ayrı düşer kızından*

Türk estetiğinde fakir adam, fakir çoban, zengin adamın zengin kızı motifi bilinen bir gerçektir. Aşk hikayeleri ve efsaneleri bunları işlemiştir.

Hikayede bu tem'a olmakla birlikte, san'atı, san'atta saklı olan zebercet gibi (altın, inci, elmas gibi) değerleri sadakati, karşılıklı kıymet bilmeyi, sevgilisine san'atını kavalıyla ifade eden çobanın ne demek istediğinin sevdiği kız tarafından zekice bilinmesi ve kavranması gibi anekdotları da anlatması bakımından ayrı bir güzellik ve mana taşır.

Kumalar dağında sürülerini otlatan çobanı 5-6 hırsız kıskıvrak bağlar ve sürüleri götürmek isterler. Sürüyü yürütemeyen hırsızlar çaresiz olarak çobanın bağlı ellerini çözerler.

O an, kavalı eline alan çoban olağanüstü nağmelerle karakoyun önde, sürüyü suya vurur. (suya götürür dereye)

Mesaj sevdiği ağanın kızı tarafından alınır. "Sürüye hırsızlar girmiştir, çoban zor durumdadır" diye yörük çadırlarını uyandırır.

Sürüye doğru koşan Türkmen yörüklerini gören hırsızlar koşarak uzaklaşırlar. Sürü çalınmaktan kurtulmuştur.

Yörük Beyi'nin kızı dillerdedir, yörük ağası bundan rahatsızdır. Çobana kavalının sesi keskin, kızımı bununla mı ayarttın? der.

Çoban da; "Ben koyunlarımı bile bununla idare ederim, susamış sürülerimi suyun başında bekletirim" deyince;

Yaşlı Yörük Ağası da; "Ben koyunlara üç gün tuz yedireyim de, sen sürüyü suyun başında tut bakalım" der.

Üç gün sonra Yörük Ağası sürüyü getirir çobana teslim eder. "Haydi sürüyü suya indir de sürü su içmesin bakalım..."

Çoban çok güvenir sürüsüne, fakat Karakoyun bir hile yapabilir mi diye düşünür. Kavalından dökülen olağanüstü nağmelerle şu ezgiyi seslendirir.

*Tan ile gelir sarı çanın avazı,
Kimi allar giymiş, kimi beyazı,
Dönüp kılsam ben bir sabah namazı,
Karakoyun gidip suyu içer mi ola?*

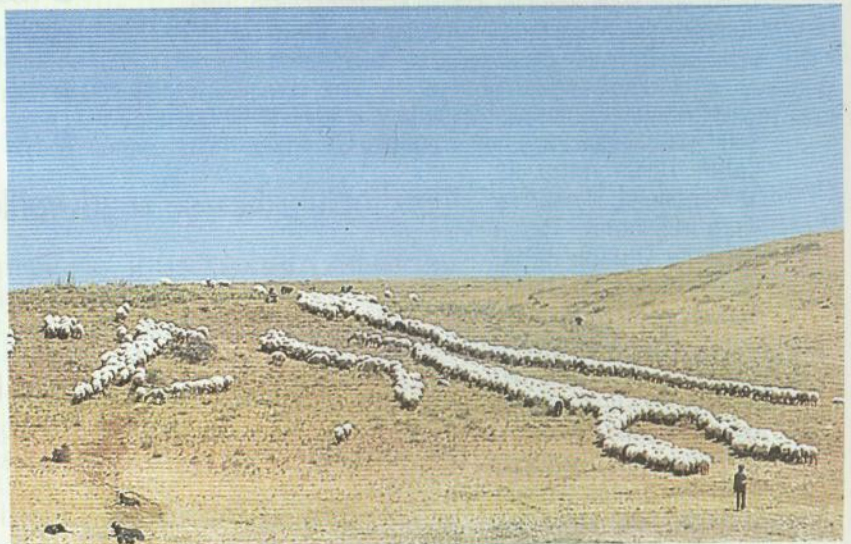
*Koyunum sana üç gün tuzlar yedirdim,
Yedirdim, ciğerini ağrılarla bitirdim,
Seni aldım bir pınar başına getirdim,
İçme koyun içme dön geri,
Şimdi sözümü tutmanın yeri...*

Üç gün tuz yalayan sürüyü çoban, dere aşağı, pınara doğru suya vurur. Çok heyecanlıdır. Tüm sürü kavalın ezfunlu sesinden başları göğe doğru; olduğu yerde çakılı kalır.

Yalnız karakoyun sürüyü terketmiş, bir kini, garazı yüzünden çobana ihanet etmiştir. İhtiyar Yörük Ağası; "Çoban kazandı, kızım senindir. Artık damadımsın" der.

Karakoyunun ihanetini sorar. Çoban da; "Ablam onu sağarken (sütünü alırken) yaramazlık yaptı. Ben de başına vurmuştum. Şimdi hincını aldı" diye söylenir.

Not: Niyazi YILMAZ, Afyon Karahisar Türküleri ve Dili, Ankara, 1996

Türklerde Şehir Kavramı

Türkiye Atatürk Kültür Merkezi Başkanı : [Prof. Dr. Sadık TURAL *]

Bilimlik davamız şudur:

Türk toplulukları, şehir adı verilen yerleşim merkezlerini Fergana havzasında, nerelerde, niçin, nasıl kurmuşlar ve bu farklılaştırılmış yerlerin özelliklerinin hangileri millidir?

Bu problematik cümlemiz;

- A) Yerleşim Merkezi;
- B) Türk Medeniyeti ve Şehirleşme;
- C) Fergana Havzası ve Türkler;
- D) Fergana ve Çevresinde Kurulan Şehirler ve Türklerle İlişkisi

başlıklı problemleri bünyesinde taşıyor. Bu problemleri yakından tanıyıp cevaplandıralım.

A) İnsanlar, iki kişiden türeyerek aileleri, aileler çoğalarak sülaleleri (Kırgızca: Uruk, Tukum; Rusça: Dinastiya), sülaleler dallanarak oymakları (Taypa, Tayfa, Taife), benzeşen oymaklar tire'leri, tire'lerin birliği boyları, boylar (bod) da bir soyu oluşturuyor.

İnsanlar, bir aileden ibaret yahut birkaç ailenin oluşturduğu sülaleden meydana gelen bir yerleşme oluşturuyorsa buna köy, (Kırgızca:Kıştak, Ayıl; Türkiye Türkçesi:Köy, Oba; Kazakça:Avul; Soğdça:Kend, Kent; Rusça:Selo, Derevnya) diyoruz. Köylerden birisi büyüyüp şehir adını alabiliyor. Acaba bu büyüme ne için ve nasıl oluyor? Yaptığımız araştırmalara göre, XX. yy.'a kadar bir yerleşim yerinin köy olmaktan çıkıp büyüyerek şehir adını ve işlevini kazanması için, Türk dünyasında şu beş özellikten birine dayanıyor olması lazımdır.

✓ Akarsu Kenarları: Türklerde akarsu kenarlarına şehir kurmak çok yaygındır. Bugünkü Çin sınırlarında kalan Tarım nehri ile Yarkent nehri, İli nehri ile Kara-irtiş nehri, Tobop nehri ile Urungu nehri, Çulım nehri ile Tom nehri, Yenisey nehri ile Selenga nehri, Orhon nehri ile Kızıl-hem nehri, Abakan nehri ile Şor nehri, Narın nehri ile Kum derya nehri, İdil (Volga) ile Yayık (Ural) nehri birer akarsu olmanın yanında, aynı zamanda

yerleşme yerlerinin de adıdır; diğer taraftan Türk tire ve oymaklarının adları da bu akarsulara dayalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırgızistan'da, Kazakistan'da, Türkmenistan'da ve Özbekistan'da yaşayanlar bilirler ki, Amu/Amur Derya (Ceyhun) ve Sir derya (Seyhun) nehirleri ile, bunların kollarına yakın yerlerde Türk şehirleri oluşmuştur. Bunun sebebi olan su, beslenme ve temizliğin ana maddesidir; toprağın canlılık kazanması da suyla mümkündür.

✓ Göl veya Deniz Kenarı: Baykal (Tıngız/Tengiz) Gölü, Balkaş (Kök Tengiz) Gölü, alaköl, Issıkköl, Aral Gölü, Hazar (Gölü), Urmiye Gölü, Van Gölü, Lop Gölü, Bagaş Gölü

✓ Ata ruhlarının bulunduğu yer olduğuna inanılan yüksek dağların eteği ile yüksek yerlerdeki ormanların bitişi yeri.

✓ Güvenlikli, savunması kolay veya tabii bakımdan mağara, koyak bulunduran yerler.

✓ onların birleştiği, kavşak yahut ana durak merkezliği eden mekanlar.**

Bu özelliklerden birinin sebep olduğu şehir (Türkçe:Kala, İngilizce:City, Fransızca: La vie, Burg, Almanca:Burg, İskandinav dillerinde Borg, Rusça: Gorot) insan sayısı, iş bölümü bakımından çokluk ifade eder. Bir birleşim yerinin şehir olarak oluşmasında, işlev (fonksiyon) esas alınır, şu sonuçlar karşımıza çıkar:

- Din merkezli şehirleşme
- Ticaret merkezli şehirleşme
- Yönetim merkezi olmak üzere şehirleşme
- Bilim ve sanat merkezi olmak üzere şehirleşme
- eğlence işlevli şehirleşme

Türk toplulukları, şehir adı verilen yerleşim merkezlerini Fergana havzasında, nerelerde, niçin, nasıl kurmuşlar ve bu farklılaştırılmış yerlerin özelliklerinin hangileri millidir?

Türklerin veya daha doğru bir söyleyişle Türk soylu halkların bu şehirleşme tipinden ilk dördüne ait örnekler verdiği görülüyor.

Kamlık dininde iken (Gök Tengri dini) akarsu kenarlarını, göl kenarlarını ve bunlarla az çok özdeşleştirdikleri ata ruhlarının bulunduğu mezar (kur/gur/kor/gor)lıkların olduğu yerleri toplu yerleşme yeri ve özellikle kışlak yaptıklarını söyleyebiliriz. Diğer

taraftan Orhun Anıtlarında geçen "kutsal ve güvenli, yerleşim ve yönetim yeri" olarak nitelenen "Ötüken Yiş'in da, Isık Göl, Baykal Gölü, Altay Bağları, Balkaş Gölü dörtgeninde kalan yer olduğunu düşünüyoruz. Bu bölgedeki Türk soylu halklar ile olmayanlar zaman zaman kaynaşıp, zaman zaman ayrışıp savaşıyorlar.

Bu kaynaşma ve ayrışmalarda soy/sop (natio) değil, aile sevgisi ve bağlılığı, oymak (sülale, tayfa) gururu, uruk (tire, kabile) gururu, boy (kavm, etnos) şuru ölçütlerinden biri olarak karşımıza çıkıyor. Bu aile, oymak, uruk ve boy'ların adların damgaları, güçleri, nüfusları ve yönetimdeki yerleri de konup yerleştikleri mekanlara göre değişiyor.

Yol, hem yaylak ve kışlak değiştirmelerinde, hem de ticaret yapma, seyahat etmede elverişli ve güvenli olan toprak anlamına geliyordu. Dağların büyük göllerin, derin ve bol sulu nehirlerin "yol"ları değiştirdiğini biliyoruz.

Avrupa'lılar, Hint'e ve Çin'e baharat, ipek, kıymetli taş (mücevher) elde etmek ve din yaymak üzere X. Yüzyıldan itibaren seferler düzenlediler; bu seferlerden bir kısmı siyasi, bir kısmı dini, bir kısmı ticaridir. Hıristiyan taassubunun veya ticari hırsın ön plana çıkanlar da dahil, bu seyahatlere ipek yolu denilir. İpek yolu XII. Yüzyıl ortalarına kadar bugünkü İran, Afganistan, Pakistan, Hindistan üzerinden gidiyordu.

Kar-ban (Kervan) kelimesindeki ban bekleyen, gözleyen, eminlik, güvenlik sağlayan anlamına geliyor; ticaret at ve develerle yapıldığına göre en az üç en çok altmış yüklü deveden oluşan kar-ban hey'et (düzüt)leri avrupa'dan veya Doğu Roma'dan yahut İran'dan çıkıp Hindistan'a yahut Çin'e ulaşıyordu.

XII. Yüzyıldan sonra Türk soylu halkların kurduğu ribat, kervan-sera ve hanların sonucunda İpek Yolu güneyde daha kuzeye Mari, Tırmız Bedaşan ve Mari (Merv) Buhara, Semerkand, Fergana, Oş yoluna dönüştü. Türklerin şehirleşmesi ve şehirleştirmesi bu yolları zaman zaman değiştirdi.

B) Eski metinlerde karşılaşmadığımızı göre, Türkler 3şehir" veya bu anlama gelen bir kelimenin gereği olan oluşuma sahip değiller miydi? Biz bu soruya "evet" demeyenlerdeniz. Tam tersi, Türk dilinde, bu anlamda birden çok kelime bulunuşu bizi düşündürmelidir.

Öncelikle "balık" kelimesi üzerinde durmayı gerekli görüyoruz. Balık kelimesi "etrafı surlarla çevrilmiş, korunması sağlanmış yerleşim merkezleri" anlamına geliyor ve Uygurların çokça kullandıkları "Hanbalık", "beşbalık" kelimelerinden bu tür şehirleri

olonların yaptığı kanaatine varıyoruz. ¹

Çiğil Türkleri, bu anlamda "uluş" kelimesini kullanıyorlardı. Moğollar'da "ş" yerine s'li söyleniş geçmiştir. Ulus. Bizim görüşümüze göre, "balık-sagun" (şehir benzeyen, kasaba) kelimesini de Karahanlılar Uygurlardan alarak bu kelimeye yeni bir anlam kazandırdılar. Diğer taraftan Göktürklerde de "uluş-budun3 (şehir halkı) kelimesi, Orhun Yazıtları'na girmiştir. Kaşgarlı Mahmud, "uluş" için şehir karşılığını kullanıyor.

yayla ve köy hayatı yaşayan Türklerin şehirde oturanları küçümsedikleri görülüyor ve Karahanlıların başkentine (ki Balasagun'dur) "Kuz uluş" diyorlardı. Oğuzlar ise, şehirlilere "yatuk" (tembel)" demektedir.²

Hunların bazıları surlarla çevrili, birçok yerleşim alanına sahip olduklarını biliyoruz; ancak bu yerleşim merkezlerinde Hunlar adına çalışan Çinli tutsakların oturduğu anlaşılmaktadır. Bu cümleden olmak üzere, Çinlilere tutsak düşen Göktürk Kağanı Nie-li için Çinliler bir konak tahsis etmişler; fakat, Hie-li Kağan bu konakta oturmaya alışamadığından bahçeye kurdukları ak üy/ak otağda yaşadı. Vezir Tonyukuk, yerleşik hayata

geçmenin siyasi hakimiyeti kaybettireceğine inanıyordu. türklerin "kent" (soğdca) kelimesini de hem köy, hem şehir yerine kullandıklarına işaret edelim.³

Kalmak fiilinden türeyen "kala" kelimesinin hem şehir, hem kasaba olarak kullanıldığı gibi (bugün de öyle) önceleri köy, oba anlamına geldiğini söyleyebiliriz.

Türkleri şehir medeniyeti kurmamış olmakla suçlayanların İsa'dan önce 500. yılda, hangi şehirleri olduğunu göstermeleri gerekir; diğer taraftan Türk dilindeki kelimelerden koço/hoço kelimesi de, "kasaba veya şehir" anlamına gelmektedir. Koço/Hoço kelimesi etrafı yükseltilmiş - belki de sur- yerleşim yeri anlamındadır; bu anlamda şar - etrafı yükseltilmiş yerleşim yeri- kelimesi ile ordunun baş komutanının yerleştiği yere ordu/orda adı verilerek şehir anlamına gelen başka bir kelime daha karşımıza çıkıyor.

Türk dili, bin yıldır dallanan, çeşitli coğrafyalarda yaşayanlarca az çok fonetik, leksik farklılıklar taşıyan hale gelen bir dildir. Bu yüzden mahalli ağızlarda daha başkaca kelimeler de bulabileceğimizi bilhassa belirtmek isterim.

Türk medeniyetinin hayvancılığa dayalı, yaylak-kışlak esaslı, savunma özellikli jeo-biyolojik dikkatleri benimsediğini gösteren yerleşim merkezleri kurduğunu rahatça söyleyebiliriz.

C) Fergana havzası, 3000 yıl önceden itibaren

Karluk, Çiğil, Türgiş, kısaca Hun/Kun-Türk federasyonunun yerleşim merkezi olarak benimsediği bir vadidir. Bu vadi, XI.yy'dan XIX.yy'a kadar Türkistan adıyla bilinen bölgedir. Bu bölge Türk yönetiminde olmuş ve 1877'de Çarlık yönetimine geçmiştir. Tanrı dağları (Tian-Şan), Ālay dağları (Gissar) arasında kalan bu bölgenin çok sayıda ırmak kollarıyla sulandığı görülür. Sir derya (Seyhun)'dan alınan kanallar ile su dağıtım şebekeleri oluşturulur. Sir derya'nın ve kollarının burada verimli bir arazi yarattığını söyleyebiliriz. Fergana vadisi, İpek Yolu'nun Avrupa'ya giden çizgisi üzerinde önemli bir duraktır. Bugün bir kısmı Kırgızistan, bir kısmı Özbekistan, bir kısmı Tacikistan arazisinde kalan, Güney Kazakistan'ın ise çok az bir bölümünün buraya bağlanabileceğini söyleyebileceğimiz, 23.000 km²'den büyük bir alandır. Bu alanın da toprağının verimliliği, yol açmaya imkan veren yapısı dolayısıyla birbirleriyle ilişkili şehirler kuruldu. Fergana, Oş, Andican, Hocend (Leninabad), Nemengan, Celalabad, Hive, Merginan, Hikan, Kuvasay, Riştan, Hamza ve Yıpan bu havzada, Türk soylu toplulukların kurduğu kalalardır.⁴

D) Türkler, Uygurların başlattığı şehirleşme ve şehirleşme hareketini Timurular ve o soydan gelen Şahruh, Hüseyin Baykara ve Muhammed Babür zamanında geliştirdiler. Filologların Çağatayca veya Hakaniye Türkçesi adını verdikleri bir bilim ve edebiyat dilini kurdukları, ticaret ve siyaset hayatını kendilerine has özelliklerle şekillendirdikleri söylenebilir.

Bir ucunun Kaşgar'a, bir ucunun Semerkand'a ulaştığını söyleyebileceğimiz bu bölgede İslamiyet öncesine ait Budist mimari ve Türk üslubunda duvar resimleri bulunduğunu biliyoruz. Kaşgar adı, Çinlilerce kayıtlara Çu-Li (Şu-Li) olarak geçirilmiş. Bu kelimenin Türkçe olduğu bellidir. Fergana hükümdarı Çiğil Arslan 766'da Kaşgar'ı baş şehir yapıp adına Ordukent dedirtti. Hakani Türklerin (840-1220) Satuk Buğra Han ile birlikte müslümanlığı seçmeleri, Türk medeniyetine yeni bir zenginlik kazandırdı. Bir taraftan meşicid, minare, han, hamam, ribad gibi mimari eserler ortaya konulurken, diğer taraftan sırlı keramik ve hatt sanatı başta olmak üzere süsleme (tezhib) gibi estetik ile işlevin birleştiği klasik eserlerin verilmesi sağlandı.⁵

Ne yapılmalı?

Çarlık Rusya yönetiminin de, Sovyet yönetiminin de, Fergana vadisinde meydana getirilen bu Türk medeniyeti hazinesine ve şehircilik örneklerine sıcak ve olumlu bakmadıklarını söyleyebiliriz. Oş konusundaki sorularımızı gidermek için iki yıl önce yaptığımız araştırmada bu sonuca vardık.⁶

Kabilecilik de denilen mikro milliyetçiliğin bu bölgede zaman zaman Türk soylu halklar arasında kanlı sürtüşmelere yol açtığı bilinmektedir. Skit (Skif, İskit, Sak, Şaka, Saksakay)lerden sonra Hun/Kun, onlardan sonra Karluk, Çiğil, Yağma, Göktürk ve Uygurlara, onlardan sonra ise Çingizoğulları ile Timuroğulları, Selçukoğulları ile Hokand han ve meliklerinin hakim

olduğu bu coğrafya için ne yapılmalı? Bize göre önce bilgiler bütünleştirilmelidir:

A. Vambéry, W.Radloff, V. Barthold, Y.A. Zadneprovskiy, M.İ.Moskalev, Y.A. Mocanov, Le Coq, Chavannes, O. Pritsak, J. Hamilton, Gumiliev, Bernstam, Masao Mori, J.A. Joki, H.W. Haussig, Zeki Velidi Togan, Emel Esin, Fuad Köprülü, Nejat diyarbekirli, Bahaeddin Ögel, Osman Fikri Sertkaya, Nuraniye Hidayet-Ekrem gibi bilgilerin eserleri ile son 20 yılda yeni baskıları yapılan Çin imparatorlarının M.Ö. VI.yy'dan M.S. X.yy'a kadar varan her biri tarihi kaynak olan yıllıkları, seyahat ve ticaret raporları bir araya getirilmelidir.⁷ Bu bilgilere ait eserler ile raporların yanında, Divanü Lugati't-Türk (Kaşgarlı mahmud), Şecere-i Terakime (Ebu'l-Gazi Bahadır Han), Camiü't-Tevarih (Reşidüddin), Kitab-ı Suretü'l-arz (İbn Havkal), Muhtasar Kitabü'l-buldan (İbnü'l-Fakih), Cihan-nüma (Katip Çelebi), Vefayatu'l-a'yan (İbn Hallikan) gibi eski kaynakların mikrofilmleri de bir merkezde toplanmalıdır.

Diğer tekliflerimiz şunlardır:

Kırgızistan, Özbekistan ve Tacikistan'ın en az elişer bin dolar ve beşer araştırıcı ile katılacağı Fergana Medeniyeti İnceleme Merkezi meydana getirilip bu kez Oş şehrinde yer almalıdır.

Hiç şüphesiz mimari ve şehircilik de milli özellikler taşır; ancak, XXI. yüzyıl Türklerin beklentileri, ihtiyaçları ve zevkleri, Asya Türklüğünün şehirciliğine ve mimarisine yansımalarıdır. Yeni bina yapımlarında eskinin aynısı devam ettirilmemeli, postmodern bir anlayışla XXI.yy.'ın gerektirdiği "yeni" yaratılmalıdır.

Fergana belgeseli adıyla TRT Kurumu'na bir ortak yapımla ismarlanmalıdır.

Öncelikle bu zahmetleri için Satıbaldı Mamitov'a, sonra da beni dinleyen sizlere teşekkür ederim.

★ Türkiye -Atatürk Kültür Merkezi Başkanı
Kırgızistan -Bişkek'te "Oş ve Fergana Kültür Havzası" konulu 28 Eylül -2 Ekim 1999 Tarihlerindeki Uluslararası toplantıda sunulan tebliğ.

Türkiye -Atatürk Kültür Merkezi Başkanı

★ İbn-i Haldun, Mukaddime II, (Türkiye Türkçesine Çev: Zakir Kadiri Ugan), MEB Yay., İstanbul 1989, 234-238; Süha Günay, Şehir coğrafyası I, 2. baskı, İstanbul 1984, s.3-4.

1 Bahaeddin Ögel, Türk Kültür tarihine Giriş, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, c.1, Ankara 1985, s.175.

2 Faruk Sümer, Eski Türklerde Şehircilik, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1984, s.99.

3 Faruk Sümer, Eski Türklerde Şehircilik, s.1-2.

4 İslam Ansiklopedisi, "Fergana", Tahsin yazıcı, Diyanet yay., c.12, İstanbul 1995, s.375-377; İslam Ansiklopedisi, "Fergana", W. Barthold, MEB Basımevi, c.4, s.558-565.

5 Bu cildin nasirleri: E. Esin, O. Sertkaya, Türk Kültürü El Kitabı, seri II, cilt I/b, Türk Kültür tarihinin Erken Çağları Üzerine araştırmalar, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1978.

6 Sadık Tural, "En Eski Türk Şehri Oş mudur?", Bilge, Güz 14, 1997, s.8-9.

7 İ.B. Moldobayev, "Eski Oş Araştırmanın Problemleri ve Perspektifleri", Eski ve Ortaçağ Kırgızistan'ının araştırılması, Muras Yay., Bişkek 1998, s.32-34. Satıbaldı Mamitov'a ait olan "Oş kelimesinin Köküne Dair" adlı makale Kırgız Tumsu gazetesinin 7-10 Mayıs 1999 tarihli sayısında Kırgız Türkçesiyle yayımlanmıştır. Kalmamat Kulamshaeve tarafından Türkiye Türkçesine aktarılmış ve Sadık Tural'a teslim edilmiştir.

Osmanlı Tavanları

[Ahmet Mahir PEKŞEN]

Ya bir yaz mevsimiydi, bir ilbahardı ya da,
Osmanlı konağında misafirdik molada,
Yatıyordum cevizden eski bir karyolada.

DÜNÜMÜ HATIRLATTI, TUNÇTAN O ZARİF ŞAMDAN,
OSMANLI KORUYORDU BU LACİVERT AKŞAMDAN.

Alınmış motifleri gülüşünden bebeğin,
Her desen haykırıyor; "Zaferiyim emeğin",
Tavana kondurulmuş kanadı kelebeğin.

GÜNLERCE ÇALIŞILMIŞ HER MOTİF, HER OYMAYA,
YETER Mİ TEK BİR GECE BU TAVANA DOYMAYA...

Yarını ve bugünü bir yana koyuyorum,
Dünümü bulmak için mazimi okuyorum,
Bu yılanmış tavanda İtri'yi duyuyorum.

BU TAVANDA DÜNÜM VAR, BUGÜNÜMDEN DE DİRİ,
DUYUYORUM İTRİ'NİN DUDAĞINDAN TEKBİRİ...

Nasıl sığmış tavana her çiçekten ayrı dal,
Ve zeminde kadife; lacivert, yeşil ve al,
Gözlerim ediyorkengüzellikle hasbihal.

MAZİMDEN BANA KALAN SON DALI ARIYORUM,
MEHTABA DOĞRU YÜZEN SANDALI ARIYORUM.

Şu oymaya gizlenmiş göz kırışı yıldızın,
Şu desende hüneri; feraceli bir kızın,
Şu arabesk motife sesi sinmiş Hafız'ın.

BU TAVANDAN YUNUS'UN ŞİİRİ AKSEDİYOR,
BİR SİLÜET HALİNDE MEVLANA RAKSEDİYOR.

İman, sabır ve zafer, ne sihir ne de büyü,
Bütün güzelliğiyle nakşetmiş sanki göğü,
Bu tavandan seslenir mazimin büyüklüğü,

EY EVLAD-I FATİHAN MAZİNE LAYIK MISIN?
İSTİKAMETİN MEÇHUL; MAHMUR MU AYIK MISIN?

Hangi dağdan kesilmiş, hangi mevsim soyulmuş?
Ağaç mahir ellerde zarifane oyulmuş,
Eminim ki; her parça besmeleyle koyulmuş.

AĞAÇ SANKİ YAŞIYOR DALIYLA ÇİÇEĞİYLE,
NAKIŞ NAKIŞ ÖRÜLMÜŞ USTA BİR ELDE, İĞLE.

Ey inanan arkadaş çöz, bak mesaj var sana,
Bu tavanda elele vermiş madde ve manâ,
Tarih göstermiştir ki; iman-zafer yanyana.

BU TAVANDA FATİH'İN İSTANBUL'U FETHİ VER,
SON PEYGAMBERİN BÜYÜK KUMANDANI METHİ VAR

Zafer alın terinin ve imanın ürünü,
Göremedim sanatın bundan güzel türünü,
Tavana da nakşetmiş Osmanlı kültürünü.

OSMANLI TAVANLARI BİZE AİT, BİZE HAS
ÖVÜNECEK NE VARSA DÜNDEN BUGÜNE MİRAS...

Eskişehir Geleneklerine Göre Japon Çiftin Düğünü

[Neşe YETİŞER* - Dilek ASLANTALAY**]

Folklor; çağdaş kültür değerlerinin özünü, tabanını oluşturan ve toplumsal yönü ağır basan kültürel ürünleri kapsamına alır. Her ülke kültürel kimliğine folklor değerlerinden renkler taşır.

Türk Folkloru da dünya ülkelerinin kültürleri içinde çok saygın bir yapıya sahiptir. İşte Türk kültürünün bu saygın yapısı iki rengi birleştirdi. 20 kişilik kabileyle gelen Japon çiftin Eskişehir gelenek ve göreneklerine

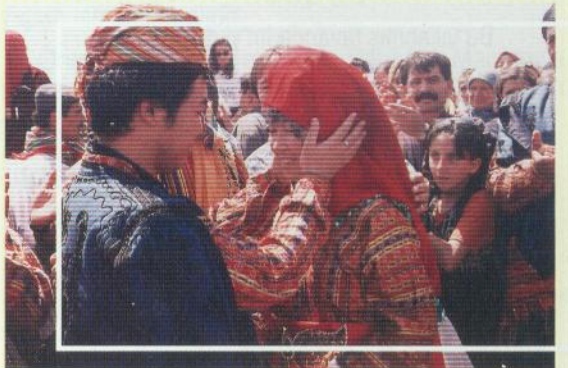
göre merkez Avlamlı Köyü'nde yapılan düğünü ortaya çıkardı.

Amaçları; zengin ve kültürel tablo çizen Türk Folklorunu araştırmak, folklorumuzu kendi ülkelerinde tanıtmak ve yaşatmaktır. Geleneklerine bağlı bir millet olan Japonların Türkiye'yi seçmelerindeki en önemli neden, bizce Türklerin de gelenek ve göreneklerini

hala yaşatıyor olmasıdır.

Daha önceki senelerde de ülkemize gelerek Çorum, Silifke, Bursa, Karadeniz yörelerinde de araştırmalar yapan ortak bir paydada bulduğumuz Japonlar bu sene de Burdur, Kütahya, Eskişehir'i seçmişlerdi.

Ağustos ayının ilk günlerinde Antalya'ya gelen Japon kabile Antalya'daki turistik gezisini tamamladıktan sonra Burdur'a geçti. Burada iki günlük seminerden sonra Burdur'un Aziziye Köyü'nde; Osaka Üniversitesi Bilgisayar asistanı MARİKO SASAKURO ile Bilgisayar Mühendisi KENİCHI IWATA'nın nişan yüzükleri köyün geleneklerine göre takıldı.

Ağustos 1999 Çarşamba günü Eskişehir'e geldi.

Eskişehir Öğretmenevi'nde karşıladığımız kafileyi pek çok ulusal, yerel gazeteler ve televizyon kuruluşları ilgiyle izledi.

Bu aktiviteyi gerçekleştiren Sayın BAHİR ERTEK onlarla bir basın toplantısı yaptı, amaçlarını ve Türkiye'ye geliş sebeplerini onlara açıkladı. Geldikleri gün olan 11 Ağustos 1999 günü aynı zamanda Türkiye için de çok ilginç bir gündü çünkü, o gün ülkemizden tam güneş tutulması izleniyordu. Bizler de öğretmenevinin terasından bu olayı izledik. Aynı gün Eskişehir'i gezdirdik, en çok ilgilerini çeken Eskişehir'in simgesi LÜLETAŞI oldu.

12.09.1999 sabahı kahvaltıdan sonra ESKİŞEHİR YÖRESİ HALK OYUNLARI semineri başladı. Bu çalışmalar sırasında kısa sürede kaynaştığımız Japonların ne kadar yetenekli ve öğrenmeye açık insanlar olduklarını basın ile beraber izledik. Çoğunluğu bayan olan Japonların yöremizin kadın oyunlarının yanısıra erkek oyunlarını da öğrenmeleri ilgimizi çekti. Öğrettiğimiz oyunlar; YARELEM, MENDİL, GAYFECİLER, KESİK ÇAYIR, ÇEŞMELER, ESKİŞEHİR ERKEK ZEYBEĞİ, KIRKA ERKEK ZEYBEĞİ idi. Eskişehir'e has kaşık tutma tekniğini de çok güzel kavramışlardı. Biz hiç Japonca, onlar da hiç Türkçe bilmedikleri halde ortaya çıkan başarının ortak dili FOLKLOR'du. Bu arada merak ettikleri yöresel yemeklerimizden ÇİĞBÖREK ve BAKLAVA'yı H.E.M. Halk Oyunları kol başkanı TURAN ÖZGÜL'ün

ve eşinin evinde yeme imkanı buldular. Seminerin son gününde yeraltı sularının zenginliği ile bilinen meşhur hamamlarımızda, bizler gelin hamamını erkekler de damat hamamı adetini gerçekleştirdik.

14.09.1999 sabahı kahvaltıdan sonra otobüsle konvoy halinde basın mensupları ile beraber AVLAMIŞ Köyü'ne hareket edildi. Sembolik olarak geline ve damada annelik ve babalık yapacak kişiler de orada hazırды. Gelinin babası yörük BEYLERBEYİ NİAZİ ÇAPA idi. Kız evi ve erkek evi kurulan kıl çadırlarda ayrı ayrı yerini almıştı. Meydanda civar köylerden ve illerden gelen yörükler epeyce bir kalabalık oluşturmuşlardı. Köye girişte bizleri davul zurna eşliğinde oyunlarıyla karşıladılar.

Öncelikle kız evi çadırında kına yakma töreni ve gelin ağlatma adetleri gerçekleştirildi. Geline KIRON AĞIR ESVAP giydirildi. Kına yakma töreni bittikten sonra kıyafeti değiştirilerek yörük giysisi giydirildi.

Köylüler damada damat tıraşını yapmak üzere bir tahta tekerleğe oturtular. Üzerine büyük bir cepken giydirdiler, kollarına uzun bir sopa geçirerek hareket etmemesini sağladılar. Büyük bir bıçak ve makasla davul-zurna eşliğinde geleneksel damat traşı gerçekleştirildi. Bu olay çok büyük bir eziyetti. Yörük geleneklerine göre damadın dayanıklılığını ölçüyordu. Gelin ata bindirilerek davul-zurna ve oyunlar eşliğinde gelin alıcı

ana ve babaların elleri öpülerek onların duaları alındı. Düğün meydanında saklamaları için pek çok hediyeler verildi. En önemlileri de KURÂN-I KERİM, seccade ve İngilizce İslam İlmihali idi.

Takı merasimi yapıldı, pek çok para takıldı. Gelin MARIKO, damat KENICHI takılan paraları köy okuluna bağışladılar. Daha sonra damat ve arkadaşları çiftetelli oynamaya kalktılar. Sıra seminerde öğrendikleri ESKİŞEHİR OYUNLARI'nın Japon ekip tarafından sergilenmesine geldi. Bütün misafirler ve basın kendilerini hayranlıkla izledi ve alkışlarla tempo tutuldu. Düğünde etli pilav, gözleme ve ayran dağıtıldı. Japonlar da bunları severek yediler.

Sabah 11.00'de başlayan düğün saat 16.00 sularında sona erdi. AVLAMIŞ Köyü muhtarı Japon misafirleri evinde konuk ederek onlara çay ikram etti. Köy halkı da yaşanan bu etkinlikten çok mutlu oldu. Bir kez daha Türk halkının misafirperverliği ortaya çıktı.

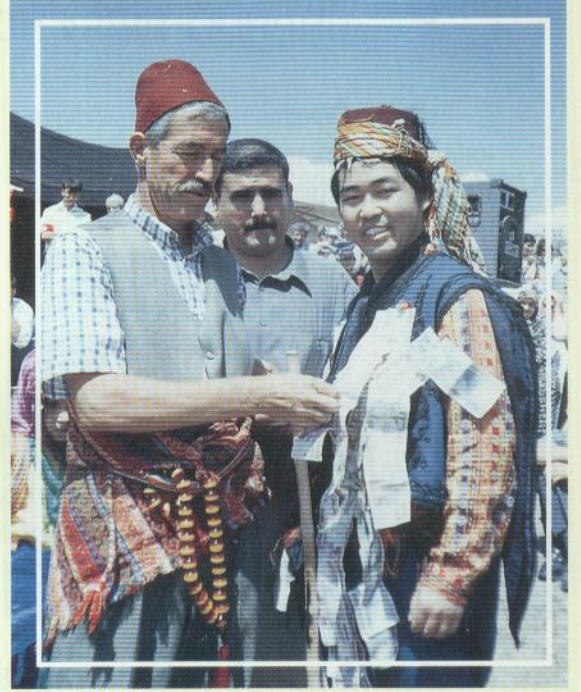
Düğün akşamı Eskişehir Öğretmenevi'nde köy muhtarının da katıldığı BAHRİ ERTEK tarafından verilen yemekte veda yapıldı. Ankara'dan gelen misafirlerimizden; Müzik Öğretmeni ve Oyun Eğitmeni Sayın MUSTAFA UZUNCA, Kemeççe Ustası ve Oyun Eğitmeni Sayın Dr. ERDİNÇ ÖZTEN, Müzisyen ve Oyun Eğitmeni Sayın İLKER AKTAŞ'ın da eşlik ettiği müzikler ile çeşitli yöre oyunları bizler ve Japonlar tarafından oynandı, onlar da kendi oyunlarıyla gösteri yaparak bizleri oyunlarına davet ettiler.

Bizler onlara yöresel el işlerimizden küçük hediyeler armağan ettik. İl Turizm Müdürü'müz Sayın GÜVEN TANYERİ de misafirlere yöremizi tanıtıcı armağanlar verdiler.

En güzel olay da ikimize giydirdikleri ve hediye ettikleri pek çok güzel iki KİMONA idi.

15.09.1999 kahvaltı sonrasında Ankara'ya onları yolcu etmeye gittik. Aynı gün Ankara'da bir turistik gezi gerçekleştirildi.

16.09.1999 sabahı kahvaltıdan sonra misafirlerimi ülkelerine yolcu ettik.

Onlarla dolu dolu geçirdiğimiz bu yedi gün içinde dostluğu, arkadaşlığı, iki ayrı kültürün kaynaşmasını yaşadık. Ülkemizden ayrılırken onları memnun etmiş olduğumuzu gözlerinden okuduk. Aralarında bizlerden yaşça çok büyük olan Japon bayanların, bu tempo içinde performanslarının çok iyi olması, bu işe ne kadar gönül verdiklerinin bir kanıtı gibiydi.

Biz bu yüzden onlara ve kültür elçimiz Sayın BAHRİ ERTEK Bey'e Türk kültürünü dünyaya tanıtmaktaki çabalarından dolayı teşekkür ediyoruz.

2000 yılında Trakya bölgesinde yapılacak seminerde de aynı ilgi ile karşılaşacağınızdan eminiz. Ülkemizin kapıları sizlere her zaman açıktır...

Sevgili dostlarımız; Gelin MARIKO (MELEK), Damat KENICHI (KEMAL), SAÇÇIKO, HIRONOBU ve DORETT'e TEŞEKKÜRLER...

Kültür Bakanlığı Devlet Halk Dansları Topluluğu

Genel Yönetmen, Devlet Sanatçısı : **[Mustafa TURAN]**

18-23 Eylül 1973 tarihleri arasında Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nın çağrısı üzerine toplanan ilim adamları, ilgili kuruluş yetkilileri ve folklor uzmanları çalışmaları sonunda; Türk Halk Danslarına yüksek bir sanat düzeyi kazandırmak amacıyla, birçok ülkede örnekleri olduğu gibi yurdumuzda da çoktan beri eksikliği duyulan bir "DEVLET HALK DANSLARI TOPLULUĞU"nun kurulmasını Turizm ve Tanıtma Bakanlığına önermişlerdir.

Bu öneri, bakanlıkça olumlu karşılanmış 3 Haziran 1974 tarihinde, inceleme ve hazırlık çalışmalarını yürütebilmek amacıyla "Halk Dansları Sanat Kurulu" teşkil edilmiş ve Topluluk 17 Mart 1975 tarihinde resmen kurulmuştur.

19 Mart 1975 tarihinde yapılan bir sınavla stajyer sanatçı elemanlar alınmış ve halk dansları çalışmalarına başlanılmıştır.

İlk temsilini 7-13 Mayıs 1976 tarihleri arasında Ankara Büyük Tiyatro'da veren topluluk yurt içindeki faaliyetlerinin yanısıra 50 değişik ülkede toplam 1000 civarında temsil verdi. Türk Kültür ve sanatını başarı ile temsil eden, üstün sanat ödülleri alan Topluluk, bu ülkelerde sayısız televizyon programlarına da katıldı.

Devlet Halk Dansları Topluluğu; 24 yıldan beri halk danslarımızı özdeğerlerinden yararlanarak çağdaş sanat anlayışına dayanan bir yorumla uygulamak, ülkemizin sahip bulunduğu kültürel ve folklorik değerleri tanıtmak, böylece ülkemize dönük turizm hareketini artırmak ve genel tanıtımıza katkıda bulunmak amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir.

Geleneksel Türk kültür ve sanatının doğru bir şekilde tanıtılmasını gaye edinen Topluluk, gerek Türk halk dansları ve müziğini, gerek giysilerini özüne bağlı kalarak yeni bir sahne düzeni ve anlayışı içinde biçimlendirerek sergilemektedir.

Türk halk danslarına has olan bütün çizgileri, renkleri ve incelikleri büyük bir özenle sunan Topluluğun repertuarında ülkemizin değişik yörelerine ait Türk halk danslarından seçkin örnekler bulunmaktadır.

Ülkemizin geleneksel dansları yapı özellikleri bakımından çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilik diğer ülkelere nasip olmayan bir zenginliktir. Topluluğun temsillerinde bu zenginliğin açıkça gösterilmesi, etkin ve doğru bir şekilde tanıtılması amaçlanmaktadır.

Topluluğun repertuarı, ülkemizin değişik coğrafi bölgelere göre dağılımı ve geleneksel danslarımızın giysi, adım ve müzik gibi yapı özellikleri dikkate alınarak hazırlanmaktadır. Bu özelliklere göre hazırlanan repertuar

bir sahne programı bütünlüğü içerisinde sergilenmektedir.

Topluluğun repertuarına alınan yörelerin çalışmaları, o yörenin otoritesi bilinen kişiler tarafından yapılmaktadır. Danslar sahnelenecek duruma geldikten sonra, adım, müzik ve giysi konularında yine bu otoritelerin görüşlerine başvurulmakta ve onlardan gelen görüş istikametleri doğrultusunda çalışmalar sürdürülmektedir. Dansın özünün bozulmaması için büyük hassasiyet gösterilmektedir.

Müzik ve giysi; geleneksel danslarımızın ayrılmaz iki önemli unsurudur. Topluluk temsillerinde, yörenin ana müzik, enstrüman ve motifleri korunarak ve tamamen aslına sadık kalınarak, biraraya getirilen çeşitli geleneksel halk çalgılarımız ile yöre müzikleri icra edilmektedir.

Mahallinden getirilen ve incelenen yöre giysilerinin, renk, işleme, süsleme ve kullanış özellikleri yok edilmeden teknik olarak sahneye uyması sağlanmıştır. Bu çalışma ile giysilerimizin orjinal ve güzel yanları ortaya çıkarılmış ve kullanımda pratik olacak şekilde yeniden üretilmiştir.

Topluluğun sahne düzenlemelerinde belli bir estetik kaygıya bağlı olarak sanatçıları sahneye uyumlu ve anlamlı olarak yerleştirmek amaçlanmaktadır. Bugüne kadar Topluluğun uygulamalarında geleneksel danslarımızın özünü, kendi biçimlerini bozmadan çağdaş bir yorumla dansın otantik öğelerinden yararlanarak düzenlemeler yapılmıştır ve yapılmaktadır. Bu sayede geleneksel Türk halk dansları sahne sanatları arasındaki seçkin yerini almıştır.

Topluluğun mevcut repertuarı, çeşitli yöre dansları (ADIYAMAN, ARTVİN, BİNGÖL, BİTLİS, DINAR, ELAZIĞ, ERZURUM, GAZİANTEP, KARS, KIRKLARELİ, KIRŞEHİR, SİLİFKE, TOKAT, TRABZON VE EGE ZEYBEK) yanında, ANADOLU'DAN ESİNTİLER, ÇİFTETELİ, KINA GECESİ ve BAĞBOZUMU adı altında ülkemizin değişik yörelerinden derlenen Türk halk dansları adım ve müziklerinden hazırlanan konulu folklorik eserlerden oluşmaktadır. Mevcut repertuarın zenginleştirilmesi için her yıl 1-2 yöre dansımızın yukarıda belirtilen esaslar çerçevesinde repertuara alınması çalışmaları sürdürülmektedir.

Topluluk tüm dünyada ülkemizi bir bayrak gibi temsil etmektedir. Bir yandan kendi milli kültürümüzü ve estetik değerlerimizi korurken, öte yandan insanlığın eriştiği sanat ve kültür araçlarını kullanmaktadır. Bu anlamda milletlerarası nitelikli bir uygulama ile tüm insanlara ve toplumlara milli kültürümüzün zenginliğini, özelliklerini ve millet olarak eriştiğimiz yüksek kültür ve sanat düzeyimizi ulaştırmaktadır.

Türk Halk Müziği'nde Yöresel Farklılıklar ve Tavrı

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanat Dalları Bölümü Müzik Öğretmeni : **[Nevzat ALTUĞ]**

Türk insanının, bulunduğu yöreye özgü yaşam biçiminden oluşmuş olan ve Halkbilim'in en önemli dallarından birini oluşturan Türk Halk Müziği, hemen her yörede yaşayan insanların birbirlerinden farklı yaşam özelliklerine bağlı olarak değişik yöresel özellikler göstermektedir. Bu yöresel özellikler; ayrı bir seslendirme biçimi, ayrı bir ezgi yapısı ve ayrı bir söz içeriği olarak özetlenebilir.

Yukarıda sözü edilen ayrılıklar, gerek coğrafi nedenlerden dolayı, gerekse o yöreye özgü beğeni ve geleneksel yaşamlardaki farklılıklar göz önüne alınarak açıklanabilir. Öte yandan bu ayrılıklar; hemen her yöreye özgü halkbilimsel öğeleri ve bunun bir parçası olan Halk müziğini de önemli ölçüde etkileyerek, her yörenin kendisine özgü müzik öğelerini ve yöresel biçimi dediğimiz **Tavırları** oluşturur.

Türk Halk Müziği, yöre insanının bulunduğu yörelerin özelliklerine uygun olarak yaratılmaktadırlar. Yurdumuzun aynı bölgesinde bulunan fakat farklı kültürel yapıları oluşturan kesimlerde bile çoğu zaman birbirlerinden ayrı müzikler ortaya çıktığı görülmektedir. Örneğin; Karadeniz bölgesinde, Doğu Karadeniz, Orta Karadeniz ve Batı Karadeniz bölgelerinin müzikleri, ezgi yapıları, kullandıkları çalgılar ile seslendirme biçimleri ve söz içerikleri büyük ölçüde birbirlerinden farklı yapıdadır.

Yörelere ortaya çıkan bu farklılıkların nedeni, geleneksel yaşam biçimlerinden olan, düşün, eğlence, ayrılık, gurbetlik, doğal olaylar ve ölümle ilgili konularla birlikte, müziğin bir halk sanatı olarak kabul görmesi, aşıklık geleneği, oturak alemleri, halk dansları... vb. gibi konular da her yöreye göre ayrıcalık gösterdiği gibi müzikte de çeşitli ayrıcalıklar göstermesi şüphesizdir.

Gerçekten de, belirli bir yörede yaşayan halkın bütünü kapsayan, kökeninde, o yöre halkını oluşturan bireylerin ortak ve yaygın davranış özellikleri, yaşama biçimi ve olaylar karşısındaki tepkileri, geleneksel yaşamı düzenleyen töreleri, diğer yöre insanlarından oldukça farklı özellikler gösterir. Özetle söylemek gerekirse; farklı yaşam biçimlerine dayalı olarak ortaya çıkmış ürünler birbirlerinden farklı olmaktadır.

Türk Halk Müziği'nde ortaya çıkan bu yöresel

ayrıcalıklar Tavrı dediğimiz **Yöreye Özgü Seslendirme Biçimlerini** ortaya çıkarmıştır. Ezgilerin farklı yapılarda olması tabidir ki seslendirme biçimlerinin de farklı olmasını getirecektir. Seslendirme biçimindeki farklılık, Türk Halk Müziği'nde farklı türlerin ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Özellikle belirtmek gerekirse, çalgısal ve insan sesi ile yapılan seslendirmelerde her yörenin tavrı ayrı bir türü oluşturmuştur. Teke yöresinde, Karadeniz'de, Ege'de, Konya ve Kayseri'de hep farklı türlerin bulunmasının nedeni budur.

Birbirlerinden seslendirilmiş ve müziksel özellikler bakımından farklı olan türlerin, yurdumuzdaki kümeleşmeye göre, buldukları ve özel seslendirme biçimi olan yöreler şunlardır:

- Ankara Yöresi (Sohbet Havaları, Samah, Bozlak, Seymenler, Misket, Fidayda, Yandım Şeker...)
- Doğu Anadolu (Deyiş, Samah, Halay, Bar, Maya, Hoyrat, Divan...)
- Ege Yöresi (Zeybek, Bengi, Mengi, Samah, Güvende, Gurbet Havaları, ...)
- Karadeniz Yöresi (Horon, Karşılama, Yol Havaları...)
- Kayseri Yöresi (Oturak Havaları, Bozlak...)
- Konya Yöresi (Oturak Havaları, Kaşık Havaları...)
- Kuzeydoğu Anadolu (Azeri) Yöresi (Azeri Ezgiler)
- Rumeli Yöresi (Karşılama, Kasap Havası...)
- Silifke Yöresi (Sallama, Kaşık Havaları, Zeybek...)
- Teke Yöresi (Teke Zortlatmaları, Zeybek, Gurbet Havaları...)
- Yozgat Yöresi (Sürmeli...)

Elimizde bu yörelere ait seslendirme biçimlerini yansıtan oldukça az kaynak bulunmaktadır. Bazı kaynaklarda da araştırmacıların, yörenin çalış biçimini gösteren şemaları ve nota düzümlerini yanlış olarak saptamış olduklarını belirtmek isterim. Bazı yörelerin

Aşağıda bazı yörelerdeki ezgilerde görülen düzümler ve bunların Bağlama ile ilgili çalış biçimleri verilmiştir.

Karadeniz Yöresi

7/16

Çay Elinden Öteye

TRT THM : 1765

RİZE

Teke Yöresi

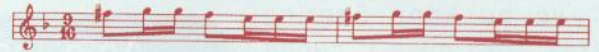
9/16

Pazarda Bal Var

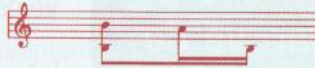
ÖZEL ARŞİV

FETHİYE

Ankara Yöresi

Segah Düzeninde

Denize Dalmayınca

ANKARA

Konya Yöresi

Konya Divan Ayağı

TRT THM : 1765

KONYA

Kayseri Yöresi

Kayalar Kayalar

TRT THM : 1708

KAYSERİ

Silifke Yöresi

İndim Geldim Silifkeden Buraya

TRT THM : 1156

SİLİFKE

Türkülerimizi ve Oyunlarımızı Yozlaştıran Nedenler

Derlemeci : [Hamit ÇİNE]

Bunca yıldır, düzenlenen Sempozyum ve Seminrelerde, Türkü ve Oyunlarımızın derlenmelerindeki problemlerle, yozlaşmalarla, yöntem ve uygulamalarla ilgili sayısı belirsiz bildiri sunulmuş ve halen de devam etmekte

ve bu konu üzerine dersler de verilmektedir.

Ama gel gör ki, hiçbir zaman olumlu sonuçlara ulaşılmamıştır.

Sempozyumlara yeni katılımlar olmakta

beraber, daha önceki bildirilerden haberleri

olmadığı için, konu sanki yeni bir konuymuş gibi,

hep aynı bildiriler sunulmaktadır. Yani

“derlemecide bulunması gerekli özellikler,

derleme ve uygulamalardaki problemler” gibi

sayısız bildiri. Bu bildiriler, her zaman olduğu

gibi, bir kitap halinde yayınlanır ama, hiçbir

konu, yine her zaman olduğu gibi, hiçbir suretle

sonuca bağlanmaz. Bildirilerden faydalanan birkaç idealist de konunun inceliklerini, kitap ve dergilerdeki yazılarıyla ilgililere ve kamuya duyurmaya çalışır ama, sonuç yine olumsuzdur. Çünkü, halk kültürü ile ilgili olan kişilerin

pek çoğu, kendi

çabalarının verimliliğine

ve doğruluğuna inanarak

karşılıklı olarak

sürtüşmelere düşerler.

Böylece yozlaşmalar

birbiri ardınca uzar gider.

Bu, türkülerde de

oyunlarda da böyledir.

Tahminen kırk yıldır

yapılan bu çalışmalardan

sonra, gerek

derlemelerde, gerekse

uygulamalarda problem

kalmamalıydı. Hala, derlemecilerdeki özellikler

aranıyor. Halbuki, çağımızın gereği, bu

çalışmalar herkes tarafından en kolay şekilde

yapılabilmektedir. Amatörler bile, teknik

Ama, esas problem, bundan sonra başlıyor. Türkü sanatçıları ve de oyun öğreticilerin pek çoğu, saz sanatçıları da dahil olmak üzere, yöre tavırlarını bilmeden, hem de geleneğe ters düşercesine, abartılı yorumlarıyla hem ezgileri, hem de oyunları yozlaştırıyorlar.

Ama ne yapsın ki bugün
 “Çayda Çıra” kaşksız oynanan
 bir kaşık oyunu olmuştur.
 Oyunu süratlendirerek,
 sönen mumların yerine,
 oyuncuların ellerine
 PİLLİ ELEKTRİK AMPULU
 verenlere yuholsun.

cihazlarla bu işin ustası olmuşlardır. Çünkü, doğal olarak verileni alıyorlar. Yorumsuz olarak notalamak veya seslendirip oynamak, uzmanlara yani ses ve saz sanatçılara ve de oyun öğreticilere düşen ideal bir görevdir. Ama, esas problem, bundan sonra başlıyor. Türkü sanatçıları ve de oyun öğreticilerin pek çoğu, saz sanatçıları da dahil olmak üzere, yöre tavırlarını bilmeden, hem de geleneğe ters düşercesine, abartılı yorumlarıyla hem ezgileri, hem de oyunları yozlaştırıyorlar. Ritmik bozukluklar, Tempo süratlenmeleri, ve uydurma mizansenler daima göze çarpmaktadır.

Türkiye’de ilk defa, Gaziantep halk kültürü ile ilgili bir kitap yazan, merhum Ferruh Arsunar;

duygularını anlatırken, sanki, bugünkü durumu hissetmiş gibiydi. “Çayda Çıra”nın bir ağıt oyun olduğunu, kaybolan bir gelinin gece, meşalelerle aranmasını, mum ışıklarıyla, hüznü bir ortamı duygusal olarak yansıttığını belirtiyor ve ileride bu oyunun temposu hızlandırılarak bir kaşık havası haline dönüştürüldüğü zaman ne kadar çirkin olacağını ve mumların sönmemesi için oyunun ağır oynanması gerektiğini söylüyordu. Ama ne yapsın ki bugün “Çayda Çıra” kaşksız oynanan bir kaşık oyunu olmuştur. Oyunu süratlendirerek, sönen mumların yerine, oyuncuların ellerine PİLLİ ELEKTRİK AMPULU verenlere yuholsun. Bu oyunun derlenmesinde hiçbir problem olmamıştır ama, en çirkin bir yozlaşmanın uygulamadaki örneklerin birini bize göstermektedir.

İşin acı tarafı nedir biliyor musunuz? Bu yozlaşmaya karşı, Elazığ’dan da bir tepki görmemiş olmasıdır. Aslında iller tarafından, ora kültür ustalarından gelen ikaz ve itirazlarla, bu tarz yozlaşmalar, zamanla gerçeklere dönüşür kanısındayım.

Antep Kuşakları “Şalları”

Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Öğretim Görevlisi : **[Mehmet Zeki KUŞOĞLU]**

Yüzyılımız içinde adları ve kendileri bilinen Antep kuşakları

"Çocuk doğarken, ebe hanım etrafındakileri haberdar etmek için tekbir alır ve Kelime-i Şahadet getirir. Lohusanın yanında bulunanlar da iştirak ederler. Bu tehlil ve tekbir arasında çocuk dünyaya gelir. Bebek hazırlanmış olan ılık suda yıkanır, sesi güzel olsun diye göbeği bir karış dört parmak kesilir, üstüne üç tane çörek otu konur. Henüz doğmuş olan bu yavrucağın beline Türk'ün gayret kuşağı da, bu arada bağlanır." Müsahipzade Celal Bey, Eski İstanbul Yaşayışı adlı eserinde Türk çocuğunun doğumunu böyle anlatır.

Doğan bebek kız olsun erkek olsun beline bağlanan bu kuşağı ölünceye kadar taşırdı. Binlerce yıllık tarihi içinde Türk kuşağını hiç terk etmemiş; onu, gurur, namus ve ustalık nişanı olarak taşımıştır.

Yeniçeri yatağanını orada taşır, tiryaki tütününü orada saklar, hattat divitini kuşağına sokar, her an aklına geleni meşk etmek için.

Venedik Balyozu (sefiri) 1481'li yıllarda İstanbul'a alış veriş için gelen tacirlere ve vatandaşlarına "Alış verişlerinizi Kapalı Çarşıdaki kırmızı kuşaklılardan (Türklerden) yapın. Onlar kaba görünüşlü insanlardır ama selam verirsen dünyanın en yumuşak huylu insanları olurlar. Tek fiyat söylerler, insanı kandırmazlar. Sarı kuşaklılar (Yahudi ve Rumlar) ise yumuşak huylu gözüküp, fiyat indirirler, ama yine de insanı kandırırlar." diyerek onları uyarırmış.

Burada kuşağın iki önemli özelliği belirtilmiş oluyor. Birincisi bir Türk kıyafeti olan kuşağı, Osmanlı topraklarında yaşayan diğer milletlerin de benimsemiş olmaları; ikincisi, Türk'ün tarifinde simge ve namusluluğunun bir ifadesi oluşudur. Yine bir çok yabancı kaynaklar Türk'ü tarif ederken, onun güçlü kuvvetli ve sağlıklı oluşunda hemfikir olmuşlardır. Kanaatimca onun (bu yazımı hazırlarken tanınmış birçok tıp adamımızla konuşarak, kuşağın sağlık yönünden faydaları hakkında görüşlerini aldım.) yukarıda belirtilen vasıfları kuşağın kerameti olsa gerektir.

Öyle zannediyorum ki modern tıp yakın gelecekte kuşak ile ilgili olarak "Tecrübe ile sabit" sözüne kulak vererek ve modacılarla da işbirliği yaparak (Tıp yalnız başına ne derse desin günümüz insanının modayla yaşadığı bir gerçektir.) böbrek ve yumurtalıklarımızı koruyacak ve sağlıklı nesiller yaşatacaklardır.

Kuşaktan meydana gelen kuşanmak fiili bir bakıma donanmak veya giyinmek karşılığı olmasına rağmen ne yazık ki yeterli derecede ele alınmamış.

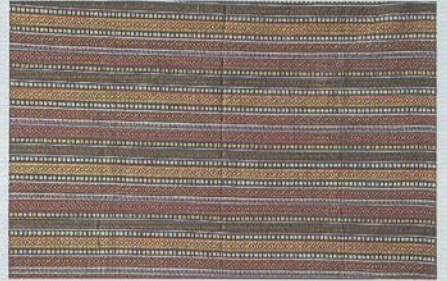
Benim bu konudaki merakıma gelince, o da şuradan geliyor : Kuşak veya şal olarak da bilinen bu giysi benim baba mesleğim olup ortaokul ve lise öğrenciliğim sıralarında da tarafımdan işlenmişti. Bir gün kendi

Kuşak

Kuşak

Hasanbeğli

Keşmir

İtalyan

kendime bizim kuşandığımız (çocukluğumda Anadolu'da şal kuşanılmakta idi) kuşaklarımız hakkında neler yazılmış kitaplara bak bakalım dedim. Fakat ne yazık ki (belki vardır ama) Antep kuşakları hakkında bir tek satır yazı göremedim ve kendi kendime "Hoca bunu yazmak sana borç oldu." dedim. Kolları sıvayıp, evimizin deposunda bir kenara atılmış olarak duran hurda tezgahın çizimi ve adına kuşakçı denilen (şal dokuyan usta) yaşlı eski ustalara müracaatla ve Antepten getirdiğim eski kuşakların saydamlarını çekmekle işe başladım.

yapı çok el alırdı. Hele ipliklerin boyanması başlı başına bir alem ve cümbüş idi. Büyük kazanlarda kaynatılan kökler, yapraklar ve kabuklardan elde edilen boyalar ve boyandıktan sonra sııklara asılan o renk renk kelepler (çileler) seyrine doyamadığım manzaralardandı.

İpliklerin boyanmasından sonra masuralar sarılır, bunların bir kısmı atkılık, bir kısmı da çözgünlük olurdu. Şal çözgüleri de diğer dokuma çeşitlerinde olduğu gibi hazırlanır. Ancak çeşitli renklerdeki çubuklardan meydana geldiği için daha teferruatlı ve el alıcıdır.

Antep kuşakçılığı ile ilgili bilgilerine başvurduğum Hilmi Çayrağası ve Mehmet Ali Özdeli beylere verdikleri bilgiler için teşekkür ederim. Ancak gerek bu kişiler gerekse daha yaşlı olan ustalar, bu sanatın Gaziantep'te ne zaman başladığını bilmiyorlar. "Biz ustamızdan belledik (öğrendik) onlar da ustalarından böyle bellemişler, bizim şertliğimizde (çıraklığımızda) tezgahlar dört yüz milli ve el mekikli idiler, daha sonra tezgahlar kamçılı oldu." diyorlardı. Gaziantep'deki el sanatlarının tarihinin yüzlerce yıl öteye gittiği bilinir. Birçok seyahatnamelerde ve hatıratlarda yer almasına rağmen bunlar sınıflandırılmamış ve haklarında geniş bilgiler verilmemiştir.

Yüzyılımız içinde adları ve kendileri bilinen Antep kuşaklarının isimlerini şöyle sıralayabiliriz.

- Şam örneği
- Halep örneği
- Horasan (iki mekikli)
- Horasan (üç mekikli)
- İsmailiye (üç mekikli)
- İsmailiye (dört mekikli)
- Bademli
- İstanbul bademlisi
- İtalyan bademlisi
- Hasanbeğli
- Kişmir (Keşmir)
- Fenerciyan (üç mekikli)

Tek ayaklı tek mekikli (mekik sayısı arttıkça renk sayısı da artmaktadır) olanından tek ayaklı ve dört mekikliye kadar olan bu tezgahlarda işlenen şallar bütün Anadolu'da arandığı gibi Balkanlarda ve güney komşularımızda da kullanılıyordu.

Çok güzel ve zengin nakışlara sahip

olan Antep şalları bugün de yurdumuzu ziyaret eden yabancılar tarafından çokça aranmaktadır. Ancak bugün eskisi gibi kaliteli işler yapılmıyor ve şalların güneşte renkleri atmakta.

Bir an önce tedbiri alınıp, eski kaliteli durumuna getirildiği takdirde nakış ve renk zenginliğinden dolayı günümüz insanının şalı çeşitli alanlarda kullanabileceği inancındayım.

Uluslararası Harmonie Festival'99'da Türk Halk Oyunları'nı Almanya'dan Bir Grup Temsil Etti

Uluslararası HARMONIE'99 Müzik ve Folklor Festivali, 43 değişik ülkeden gelen grupların katılımıyla, Limburg - Almanya'da gerçekleşti.

Açılışının eski Almanya Başbakanı Dr. Helmut KOHL tarafından yapıldığı 6 yılda bir tekrarlanan bu Festival etkinliklerine 300 aşkın müzik ve halk oyunları grubu katıldı. 15'den fazla ülkeden radyo ve televizyon ile yüzlerce gazete Festival etkinliklerine geniş yer verdi.

Festival etkinliklerinde Halk Oyunları Yarışmasına tek Türk grubu olan davet edilen Stuttgart Türk Halk Oyunları Topluluğu, yaptığı gösteri ile büyük bir ilgi topladı.

Eurovision Şarkı Yarışmasında olduğu gibi her grubun kendisi dışındaki gruplara puan verdiği yarışmada sadece ilk 5 derece açıklanıp ödülleri verildi.

İrlanda'dan gelen grup 1., Rusya'dan gelen grup 2., Uganda'dan gelen grup 3., Ukrayna'dan gelen grup 4. ve Stuttgart Türk Halk Oyunları Topluluğu Kırklareli Yöresiyle 5. oldu.

Gelen grupların genellikle çok kalabalık olduğu ve devlet desteği ile geldiği gözlemlendi. Stuttgart Türk Halk Oyunları Topluluğu, kendi ülkesi dışında (Almanya'da) etkinlik gösterip dereceye giren tek

grubu. Diğer grupların hepsi, oyunlarını temsil ettikleri ülkelerde etkinlik gösterip bu Yarışmaya kendi ülkelerinden katılan gruplar oldu.

Kambana, Zigoş, Drama Karşılması, Ali Paşa, Kabadayı, Kız Karşılması, Sülman Aga, Kırk Haydut ve Eski Kasap oyunlarından oluşan 12 dakikalık Kırklareli gösteri programı uzun uzun alkışlandı.

Sabahın erken saatlerinde başlayıp geç vakte kadar devam eden Yarışma'da gerek birçok izleyici gerekse de diğer grupların oyuncu ve öğreticileri, özellikle oyunlardaki figür zenginliğinin çok belirgin olduğunu söylediler. Giysilerin güzelliğinden söz ettiler. Değişik yapıda birçok oyun seyrettiklerini, oyunların çok eski oyunlar gibi gözüküğünü, Yarışma'daki en otantik gösteri olarak değerlendirdiklerini ifade ettiler.

Festival'in halk oyunları düzenleme komitesi başkanı Gerhard Neunzerling-Dernbach, "Stuttgart Türk Halk Oyunları Topluluğu'nun gösterisi Festival'e ayrı bir renk kattı, onların olması Festival'imiz açısından büyük bir kazanç oldu" dedi.

Topluluk, Kırklareli, Edirne, Tekirdağ ve Silivri yöreleri yanısına önümüzdeki yıl gösteri programına Silifke ve Ege Zeybek'i de almayı planlıyor.

Türkiye'de ve Dünyada Kukla Tiyatrolarının Durumu

HAGEM Genel Müdür Yardımcısı : [Mevlüt ÖZHAN]

Kukla tiyatrosu geleneksel tiyatromuzun en eski türlerinden biridir. Orta Asya'da Kor Kolçak (el kuklası), Çadır Hayal (ipli kukla) olarak iki türü bulunan kuklanın Osmanlı döneminde Araba Kuklası, İskemle Kuklası, Dev Kuklalar, Ayak Kuklası ve Yer Kuklası şeklinde değişik türlerine rastlıyoruz.

Kelime olarak "kukla" bizde 17. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Daha önceki dönemlerde suretbaz, kuklabaz, başkuklabaz, şabbaz, piyade çadırları gibi isimler verilen kukla tiyatrosu 18. yüzyıla kadar büyük gelişme göstermiştir. Bu tarihten itibaren Türk kuklası Batı kukla tiyatrosunun etkisinde kalmaya başlar. Avrupa'nın değişik ülkelerinden gelen kukla tiyatrosu toplulukları daha çok ilgi toplamaya başlayınca bizim kukla sanatçılarımız da onları taklit etmeye başlar.

Zengin bir geleneğe sahip olan kukla tiyatromuzun günümüzdeki durumu hiç de iç açıcı görünmemektedir. Kukla tiyatrosunun ciddi bir tiyatro türü olarak görülmemesi sonucu ilgili kurum, kuruluş ve kişilerin konuya gereken ilgiyi göstermemeleri, üniversitemizde kukla tiyatrosu eğitimi veren bölümlerin bulunmaması, yeni sanatçıların yetişmemesi kukla tiyatromuzun önemini git gide azaltmıştır. Bir iki kukla sanatçısı kendi olanaklarıyla geleneği sürdürmeye çalışmaktadır.

Hızlı teknolojik gelişmelere karşın ülkemizin tam tersine diğer ülkelere kukla tiyatrosu geleneğinin canlı şekilde sürdürüldüğü görülmemektedir. Teknikteki gelişmelere paralel olarak kukla yapımında ve oynatım tekniğinde geliştirilen yenilikler, ilgili kurum ve kuruluşların desteği bu sanat türünün ilgiyle izlenmesini ve gelişmesini sağlamaktadır.

Ülkemizde sadece kukla tiyatrosu gösterileri için düzenlenmiş bir salon bulunmadığı gibi yerleşik bir salonda hizmet veren kukla topluluğu da bulunmamaktadır. Okul salonları ile yazın çay bahçelerinde gösteri yapan bir iki kukla tiyatrosu topluluğu kukla geleneğini yaşatmaya çalışmaktadır. Oysa pek çok ülkede sürekli gösteriler yapan profesyonel topluluklar bulunmaktadır. Kazakistan, Kırgızistan, Balerusya, Özbekistan gibi, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla ortaya çıkan ülkelerde ta 1935'li yıllarda devletin öncülüğünde ve korumasında kukla tiyatroları kurulmuştur. Bu tiyatroları; kukla yapım atölyeleri kuklaların korunduğu depoları, sergilendiği müzeleri, sahneleriyle komple bir tiyatro binasına sahiptirler. Tiyatronun kadrosunda kukla tasarımcıları, yapımcıları, oyun yazarları, bestecileri, kukla oynatıcıları ve rejisörleri bulunmaktadır. Tiyatroda

ekip çalışması yapılmakta, yıllık oyun repertuarları önceden belirlenmektedir. Saydığım bütün kadrolar kendi branşlarıyla ilgili yüksek okul veya enstitüyü bitirerek tiyatronun kadrosuna dahil olmuşlardır. Sadece kukla tasarımı, yapımı ve oynatımı konularında eğitim veren enstitüler bulunmaktadır. Sanatçılar buralarda çok yönlü bir eğitimle yetişiyorlar, bizdeki gibi usta çırak ilişkisine göre değil. Böylece de tekniğin bütün olanaklarını kukla tiyatrolarında kullanabiliyorlar.

Haftanın beş günü kendi salonlarında oyunlarını sergileyen bu topluluklar oyunlarını seyircilerinin de istemlerini gözönünde tutarak ya çocuk edebiyatının klasikleşmiş hikaye ve romanlarından, ya kendi çağdaş yazarlarının oyunlarından ya da kendi kültürel değerlerini işleyen eserlerden seçiyorlar. Yetişkinler için oyun seçiminde aynı konuları gözönünde tutuyorlar.

Kukla oyun metni olarak yazılan ya da oyunlaştırılan eserler incelendikten sonra oynanmasına karar veriliyor.

Metinler dikkatlice incelendikten sonra tiplere göre tasarımcılar tarafından kukla tasarımları hazırlanıyor, sonra tasarımlara uygun kuklalar yapılıyor, konpozitörler tarafından müzikleri besteleniyor, uzun süren prova çalışmalarından sonra oyun sahneleniyor. Oyunların günde iki kez bazen üç kez sahnelendiği oluyor. Gündüz seansları çocuklara gece seansları yetişkinlere yönelik oyunlardan oluşuyor.

Balerusya'nın başkenti Minsk'te düzenlenen "Avrupa Kukla Festivali" sırasında, festivale Balerusya'dan katılan ağaç ve benzeri katı maddelerden yapılmış insan ve hayvan şekillerini düz bir zemin üzerinde oynatıklarını gördüm. Pek kukla özelliği taşımayan bu gösteriler dahi seyirciler tarafından ilgiyle izlendi. Birleşik Devletler Topluluğu'na bağlı ülkelerde kukla oyunlarına ilgi büyük olmakta, salonlar tıkabasa dolmaktadır. Minsk'teki festivalde sergilenecek oyunları izlememiz için biletler verildi. Biletleri veren görevli izlemek istemediğimiz gösterilerin biletlerini kendisine iade etmemizi rica etti. Gerekçe olarak da festivalde sergilenecek gösterilere ilginin çok olduğunu, bu nedenle bilet sıkıntısı çekildiğini belirtti. Ülkemizde yapılan festivallerde veya özel kukla gösterilerinde bırakın bilet ve yer bulunmamasını tam tersine seyirci bulunamıyor. Çünkü kukla, karagöz gibi tiyatro türlerimizde önem vermediğimiz için seyircisini de yetiştirmiyoruz.

Avrupa ülkelerindeki kukla tiyatrolarının yapılması biraz daha farklı. Fransa'yı örnek olarak alalım. Bu ülkede profesyonel ve amatör kukla grupları bulunmaktadır. Bu grupların sayısı on-onbeş civarında. Fransa'da kukla gruplarının yanı sıra diğer sanat dallarındaki gruplar ve sanatçılarla ilgilenen ve koordineli çalışan kurumlar vardır. Dış İşleri Bakanlığı Artistik Dernekler bölümünde Tiyatro Projeleri Büro Şefliği bulunmaktadır. Müzik, dans, tiyatro ve plastik sanatlar konusunda çalışan topluluk ve sanatçılar arasında iletişim sağlayan bu büro, Kültür Bakanlığı ile koordineli çalışarak yurt dışına gönderilecek veya yurt dışından çağrılacak grup, sanatçı ve ilgili kişileri tesbit ediyor ve bunların masraflarını karşılıyor. Kukla

grupları da büronun olanaklarından yararlanıyor. Dışarı gönderilecek topluluk ve sanatçıların sanat yönüyle denetimleri Kültür Bakanlığı tarafından yapılarak Dışişleri Bakanlığı'na tavsiye ediliyor.

Fransa'da Kültür Bakanlığı özel tiyatrolara yaptığı yardımdan kukla tiyatrolarını da yararlandırıyor. Kukla toplulukları hazırladıkları projelerini bakanlığa sunuyorlar, proje uygun görülürse yardım yapılıyor. Yardım yapılan gruplar faaliyetlerinin bitiminde harcama belgelerini bir raporla birlikte Bakanlığa veriyorlar. Devletin dışında bazı kuruluşlar, belediyeler kukla gruplarını maddi yönden destekliyorlar. Gruplar içinde kalabalık oyuncusu bulunanların yanı sıra tek kişilik gruplar da bulunmaktadır.

Merkezi Fransa'nın Chareville kentinde bulunan UNIMA (Uluslararası Kukla ve Gölge Oyunu Birliği)'ne bağlı olarak kurulan UNIMA France Fransa'nın bir çok kentinde şubeler açarak kukla sanatını ve sanatçıları desteklemektedir. Fransız kukla tiyatro grupları toplumun sosyal ve ekonomik yapısına uygun eğitici ve eğlendirici oyunların yanı sıra klasikleşmiş yapıtları da sahneliyorlar. Oyun sırasında canlı oyuncular da kuklalarla birlikte oynuyorlar. 1991 yılında Paris'te izlediğim bir kukla gösterisinde hem kuklalar, hem canlı oyuncular birlikte sahnede oynadılar. Oyunda elli-altmış santimetre boyunda yapılmış kuklaları bir oyuncu hareket ettirirken karşısındaki oyuncu kuklasız canlı olarak oynuyordu veya kuklalar oynatılırken, sahnede bulunan, trübünlerde oturan oyuncular sahneye çıkıyor, oynuyor, kuklalar tribünlerde oturuyorlardı.

Paris'te dünyadaki kukla ve gölge oyunlarını tanıtan bir müze açılmış Kwok-on Müzesi adı verilen bu müzede Türk Karagöz tasvirleri, Çin, Tayland, Endonezya, Kamboçya, Malezya gölge oyunlarına ait tasvirler ile diğer ülkelerin kuklalarına ait örnekler ve video filmler, yazılı kaynaklar bulunmaktadır.

Kukla geleneğinin zengin olarak yaşatıldığı ülkelerden birisi de İtalya. İtalya'da çok fazla kukla grupları bulunmaktadır. Pucilina adı verilen ve elle oynatılan kuklaya birçok işlevler de verilmiş. Kukla bir perdenin gerisinde oynatıldığı gibi oyuncular maskını takıp, kıyafetini giyerek canlı olarak da oynayabilmektedirler. Yine Balerusya'daki düz masanın üzerinde kuklaları hareket ettirerek oynatma tekniğini İtalya'da da görmek mümkün.

İtalya'da kukla sanatçıları ve grupları belediyeler ve bazı kuruluşlarca destekleniyor. Özellikle sık sık yapılan kukla festivalleri belediyeler ile bu kuruluşların finansörlüğünde yapılıyor.

Fransa, İtalya örneklerinde olduğu gibi devlet kukla gruplarını maddi yönden desteklemektedir. Kazakistan, Özbekistan, Rusya, Balerusya ve daha birçok ülkede ise kukla topluluklarını doğrudan devlet kurmuştur.

Ülkemizde kukla tiyatrosuna hemen hemen hiç ilgi

gösterilmemektedir. Bu ilgisizlik Osmanlı döneminden bu yana süregelmemektedir. Osmanlı döneminde Karagöz'e daha çok ilgi gösterilmiş ve kukla ihmal edilmiştir. Günümüzde her ikisine de yeterince ilgi gösterilmemektedir. Tabii ki bu ilgisizliğin önemli nedenlerinden birisi kukla oyunlarının konusunun ve tekniğinin geliştirilemeyeşidir. İpli kuklada varyete olarak, yani çeşitli müzikler eşliğinde ipli kuklaların oynatılması şeklinde sürdürülen teknik ne yetişkinler ne de çocuklar tarafından ilgi görmemektedir. Bu oynatış şekli biraz da sanatçıların kolayına gelmekte, çünkü konuşma fazla olmadığı için metin ezberleme problemi yok.

Konulu oynatılan kukla oyunlarında işlenen konular ise (ki genellikle çocuklara yönelik) hiç ilgi toplayamamaktadır. Bu noktada sanatçıların kültür ve eğitim yönüyle eksikliği ortaya çıkmaktadır. Yazılı kukla oyun metinleri olmadığından irticalen oynatılan oyunlarda sanatçının kültür düzeyine, eğitim ve eğlendirme anlayışına göre olmaktadır. Bazen, oyun sırasında eğitim ve öğretim amacıyla verilen bilgilerin çok yanlış olduğunu, çocukların okullarında öğrendikleriyle çeliştiğini bizzat tesbit ettim.

Diğer ülkelerdeki kukla topluluklarının oyunları incelendiğinde, seslenen seyirciye göre konu seçildiği, konuların büyük bir titizlik içerisinde incelendikten sonra seyirciye sunulduğu görülmektedir. Bu konular klasik eserlerden alınan konular olduğu gibi insanları doğrudan ilgilendiren güncel sorunlar olabiliyor. Belçika'da etkinliklerini sürdüren Taptu Tiyatrosu'nun yaptığı gibi; savaş halinde olan iki büyük ülkenin arasında kalan küçük ülkenin çektiği sıkıntılar, acılar işleniyor. Ya da Güney Afrika'yı kukla sanatçısı Gary Fridman'ın yaptığı gibi çağımızın hastalığı sayılan AIDS kukla perdesinde rahatlıkla anlatılabiliyor. Bu tür evrensel konuları işleyen topluluklar yalnız kendi ülkeleri değil diğer ülkeler tarafından da maddi olarak destekleniyor. Örneğin AIDS konusunu işleyen Friedman, oyununu diğer ülkelerde de oynatması koşuluyla Kanada'daki bir vakıftan maddi destek alıyor. Avrupa ülkelerinde diğer sanat gruplarının yanı sıra kukla grupları da hazırladıkları projeleri uygun görüldüğünde devletten veya çeşitli kuruluşlardan maddi yardım alıyorlar. Bu ülkeler arasında İngiltere, Hollanda, Almanya, Fransa, İtalya, Finlandiya'yı sayabiliriz.

Kukla toplulukları oyunlarındaki konularla çağdaş toplumu yakaladıkları gibi (ülkemizdekiler hariç) tekniği ile de çağdaş teknolojiyi yakalamışlardır. Işık oyunları, kuklaların hareket zenginliği, estetiği kukla oyunlarına eklenen yeniliklerdir. 1988 yılında Ankara'da izlediğim Alman kukla grubunun, oyunlarında tekniğin bütün olanaklarından yararlandıklarını gördüm. Bir anda sahneye çıkartılan onlarca kukla sokakta gösteri yapan bir kalabalığı rahatlıkla canlandırabiliyordu. Balerusa'da izlediğim bir başka kukla grubu raylı sistemle kuklaları hareket ettiriyordu.

Birçok kukla sanatçısı oynatışta ve taşımada pratik

sağlamak amacıyla perdelerini, ya iki kişiye tutturup gerdirerek arkasına geçip oynayacak şekilde, ya bellerine bağlayarak oluşturdukları sahnelerle, ya da başlarının üzerine yaptıkları perde ile oynayacak şekilde geliştirmişlerdir. Napoli'de düzenlenen bir festivalde bizim grubumuz için gösteri yeri olarak belirlenen meydanındaki polis memuru, kendisine bilgi verilmediği gerekçesiyle grubumuzun perde kurmasına izin vermedi. Festival komitesinde bulunan ve aynı zamanda kukla sanatçısı olan Bruno Leone alana geldi. Durum kendisine anlatılınca omuzundaki küçük çantadan hemen bir perde çıkardı, uçlarını ekibimizin oyuncularına tutturdu, kuklalarını çıkartarak oynamaya başladı. Gösteriye izin vermeyen polis olayı görünce şaşırды, hemen geldi ve kukla gösterisine son verilmesini istedi. Sanatçı seyircilere kuklası kanalıyla, gösteri için izin verilmediğini söyleyerek gösterisine son verdi ve malzemelerini toplayıp çantasına koyarak oradan ayrıldı. Bizim grubumuz perdesini başka bir gösteri yerine taşımak için araç beklemeye başladı.

Çekoslovak sanatçı Thomas Jelinek boynundan askıya göbek hizasından taşıdığı perdesinde, yine beline bağladığı çantanın gözlerinde taşıdığı kuklalarla gösterilerini yaptı. Güney Afrika'lı sanatçı Gary Friedman da baş hizasına yaptırdığı perdede el kuklalarını oynattı.

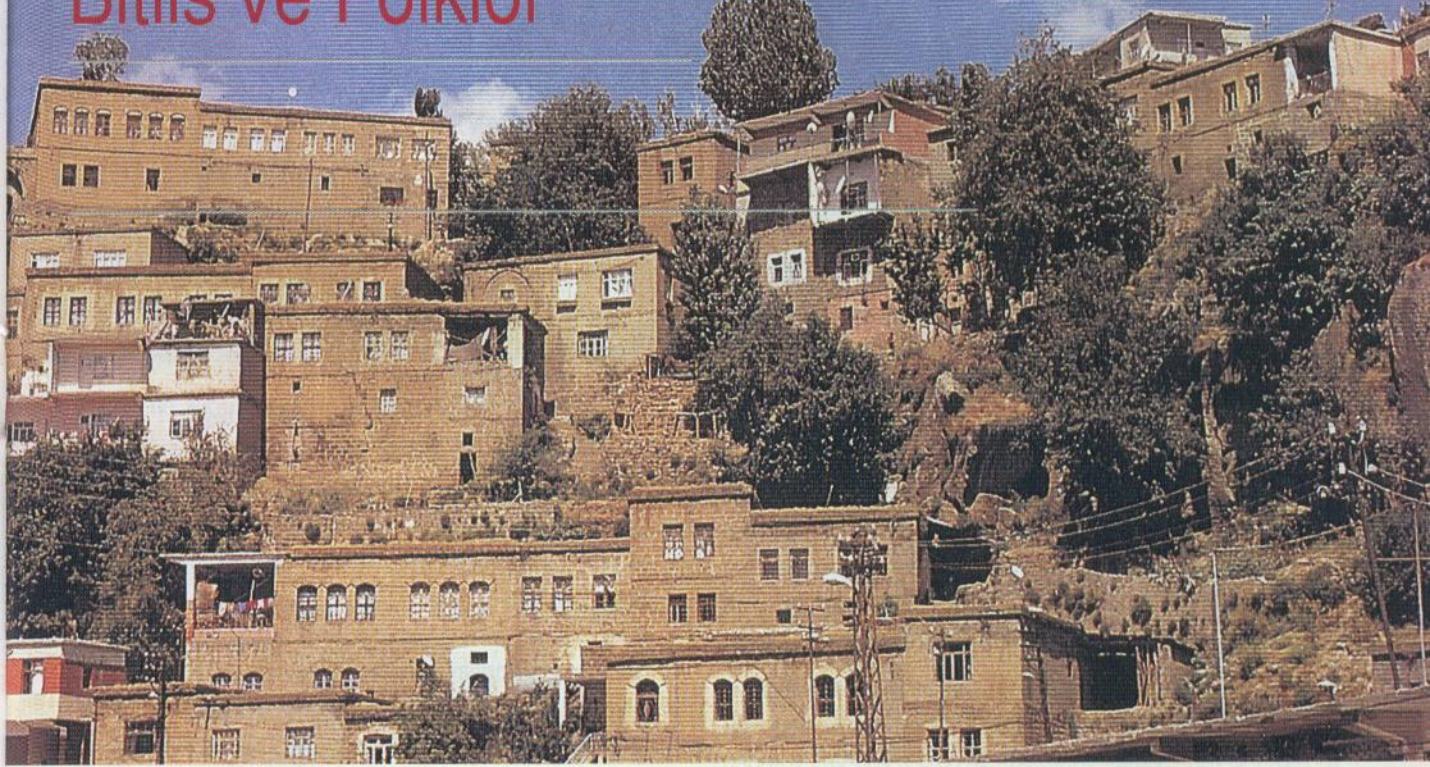
Kukla sanatındaki bu gelişmeler ve değişiklikler ne yazık ki bizim kukla sanatımızda uygulanmamaktadır. Ne konu yönüyle topluma paralellik kurulabilmekte ne de teknik yönden çağa. Doğal olarak da insanlarımız bu sanata ilgi göstermemektedir. Bu ilgisizlik kukla sanatının gün geçtikçe yok olmasına neden olmaktadır. Ne zaman ki kukla yapımı ve oynatımı konusunda eğitilmiş, kukla eğitimi veren yüksek okullardan mezun olmuş sanatçılar yetiştirilir, kukla oynatım tekniği, oyun konuları, tipleri, müziğinde yenilikler yapılırsa işte o zaman Türk kuklası da seyredilebilir hale gelecektir.

Bitlis ve Folklor

Bitlis Yöresi Folklor Araştırmacısı : [M. Nazmi ZÜLFİKAR]

Bazı isimler vardır önemli olayları vurgular, bazı olaylar vardır önemli yerleri anımsatır. Bunun bir benzeri de Bitlis ve Folklorudur. Bitlis denince akla folklor ve folklor denince akla ilk gelen isimlerden biri Bitlis'tir. O halde önemli bir kültür kaynağımız olan folklor nedir; folklor, kısaca halk bilimi anlamına gelir ve halk geleneklerini, göreneklerini, adetlerini, inançlarını, efsanelerini, edebiyatlarını, müziğini, oyunlarını vs. inceleyen bir bilim dalıdır. Ben de bu bilim dalının Bitlis'deki durumunu, yansımalarını ve örneklerini zaman zaman sizlere yansıtmaya çalışacağım. Şöyle ki:

Bitlis'de folklor olayına eğildiğimiz zaman genel çizgi içinde konuların çok az incelendiği ve folklorun sayılan konularının büyük bir bölümünün maalesef cılız kaldığı görülmektedir. Zaman ve zemin itibari ile hayat kavgası içerisinde insanlar folklorun daha ziyade halk oyunları ve halk müziği ile yetinip diğer konuları ihmal ettiler. Bitlis'te folklor denince düğünlerde bizi eğlendiren, bayramlarda belediye önünde çalıp insanları coşturan davul, zurna ve halk oyunlarımız akla gelir.

Geçmişimizle büyük bir bağ kuran geleneklerimizin, göreneklerimizin müzik ve halk oyunlarımızın diğer bir deyişle folklorumuzun kaybolmaması gerekmektedir. Gerek maddi ve gereksiz manevi folklor malzemelerini araştırmak veya yapılmış araştırmaları değerlendirerek

ölümsüzleştirmek, Bitlis'li olan veya Bitlis folkloruna gönül vermiş her kişinin ileriki nesillere bırakabileceği büyük bir hazinedir. Bitlis'e ait bilinen folklorik değerlerimiz fazla olmamakla birlikte bilinmeyenler de vardır. Önemli olan bu bilinmeyenleri aslına uygun bir şekilde insanların istifadesine sunmaktır.

Halk kültürümüz çok geniş olmakla birlikte genel olarak şöyle bir tasnife tabi tutulabilir.

• Maddi Folklor Malzemeleri

Bunlar folklorik değer taşımakla birlikte elle tutulabilen değerlerdir. Süs eşyaları, çanak çömlek, cacım, güğüm, bakraç, halı, kilim, oya, kese, harik, şal, şapık vs.'dir.

• Manevi Folklor Değerleri

Bunlar efsaneler, türküler, destanlar, gelenekler, görenekler, maniler, şiiirler, inançlar, şiveler, halk oyunları, çocuk oyunları, yemekler vs. sayılabilir.

Bu kadar geniş ve kapsamlı hazine yeterince işlenmemiş bir maden gibi durmakta ve bu konulardan bizi eğlendiren, düğünlerimizi şenlendiren yalnız halk oyunlarımız dejenerasyona uğramakla birlikte ancak ayakta kalabilmektedir.

Özünü bileni kültürüne sahip çıkan bir neslin her yerde ve her zaman daha büyük değer taşıyacağını vurgulamam sanırım fazla iyimserlik olmasa gerek.

Halkımız araştırmayabilir, zaman ve zemin buna müsait olmayabilir. Ancak folklorumuzdan davul, zurna ve oyunları yalnız düşündüğümüzde bile akla gelmeyen dejenerasyon akımı ile karşılaşmaktayız. Örneğin, zurnacı zaman zaman günün son moda müziklerini oyun içinde çalabilmekte, dem tutmakta, ahenk bozukluğu ile ritminin ne olduğu belli olmayan davulcuya uymaktadır. Buna karşın Bitlis'in içinde yetişen oyuncular bile zaman zaman bu dejenerasyonun içinde yer almakta ve özellikle etkisi altında kaldıkları Diyarbakır ve Urfa oyunlarının tavır ve ritmiyle hareket etmektedirler.

Bitlis dışından derleme ve araştırma yapmaya giden folklorcular maalesef gerçek oyunları öğrenip gelme yerine yeni oyunlar yapmakta ve bazen yöreye gitmeden tabir caizse yeni oyunlar yazmaktadırlar.

Bir folklor hazinesi olan Bitlis araştırmakla bitmez sanırım. Ancak yanlışları düzeltmek tarihi değiştirmek kadar zordur. Gerek Bitlis'imize ve gerekse kültürümüze hizmetin bir vefa borcu olduğunu unutmamalıyız.

1 Şapık: Bitlis'te erkeklerin üste giydikleri ceket benzeri giysi.

2 Salte : Şapık'ın içine giyilen ışık (gömlük) kollarında 3-5 cm. eninde yaklaşık 50-60 cm. boyunda bezden parçadır.

Çarpıklığı vurgulamak açısından küçük bir anımı vurgulamadan geçemeyeceğim.

İstanbul'da bir gazetenin açtığı halk oyunları yarışmasında final günü yarışma öncesi bahçede bütün ekipler çimenlere serilmiş, bazıları davul zurna eşliğinde oyunlar oynuyor. Ben Bitlis'ten gelen liseye yöneldim. Hoş beşten sonra uzun bir yol katedip İstanbul'a dereceye girmesini içimden dileyerek eksikleri var mı diye göz gezdirdim. İlk etapta gördüğüm eksik şapıklar¹ saltelerinin² olmayışı idi. Oradaki oyunculara bunun nedenini sorduğumda ekipteki bir genç "Abi o nedü?(Ağabey o ne demek)" diye bana soru sordu. Bu arada hocaları gelerek özür dileyip geç kaldıkları için elbiselerin dikiminin aceleye geldiğini ve bazı eksiklerinin olduğunu söyledi. Tabii istenen sonuç alınamadı ve bu durum o kadar yol kateden o çocuklara ve onlara yeterli kültürü veremeyen öğretmenlerine bir ders oldu. Ancak eğitimin görmeye olabildiği gibi yazma ve okumakla da iyi sonuç vereceği şüphesizdir. Bildiklerimizi doğru bir biçimde sonraki nesillere aktarmak da tabii ki bizim görevimizdir.

Folklorun genel karakteristiği ve Bitlis'le ilgili bölümlerine bir nebze değindikten Bitlis folklorundan bazı kısa hatırlatmalar ve birçok örnek vermek sanırım yerinde olacaktır.

Bitlis'te oynanan halk oyunlarının başlıcaları; ağır güvenk, meyroki, pappori, harkuşta, sepe, melefani, kavaşe, tiringo, ğarzane, aşırma, teşi sayılabilir. Halk oyunlarımızın geleneksel enstrümanları davul ve zurna olmakla beraber def, dilsiz kaval ve kemane halk arasında kullanılan diğer müzik aletleridir.

Bitlis'te mahalli giysileri iki yönlü incelemek gerekir:

Kız Giysileri

• Baş

Kofi : Başa geçirilen fes benzeri, kenarları çuhaya

benzeyen kumaşla çevrelenmiş, tepesi ipek veya benzeri ipliklerle elde işlenmiş bir tür başlıktır. Kofinin üzerindeki işlemler takan kişinin bazı niteliklerini ortaya koyar. Örneğin; Evli, çocuklu, dul, bekar vb. Kofinin çevresinden sırta ve omuza doğru uzunca püsküller sarmaktadır. Kofinin alın tarafına gelen kısmına ise küçük altınlar dizilir.

Merheme (Leçek - Laçık) : Başa boylu boyunca ve saçlar görünmeyecek şekilde örtülen ve sık dokumalı bir örtüdür. Bu merhemenin etrafı elde örülmüş oyalara veya pullarla çevrelenir.

Puşu : Puşuya serpuş da denir. Başın çevresine alından geçirilmek suretiyle merheme üzerine sarılır. Sol tarafta düğümlenerek aşağıya doğru sarkıtılır. Bazı yörelerde bunun birden fazla olduğu da göze çarpar.

Hızma : Tek burun deliğine veya burunun iki tarafına madenden yapılmış içten vidalı veya geçmeli olarak takılan bir çeşit süs eşyasıdır.

• Boyun

Bilhassa genç kızlarda olmak üzere boyna bol miktarda ve göz alıcı renklerde büyüklü küçüklü boncuklar asılır. Köyde zengin olan kız ve kadınlar bunun yanı sıra boyunlarına ince ip şekline getirilen kumaş üzerine dikilmiş kulplu altınlar da takarlar. Bu da takan kişinin zenginlik derecesini gösterir.

• Vücut

Bitlis köylerinde kadınlar şalvar giyerler. Vücutlarına iç gömleği onun üzerine de uzunca, fistan tabir edilen entari giyerler. Hatta bazı yerlerde zenginlik durumuna göre fistanlar üst üste birkaç adedi bulur. En üste giyilen fistanın etekleri uzun, çevresi daha gösterişli dikişli ve kırmalıdır. Ayrıca etrafına göz alıcı parlak renkte kumaşlardan çeşitli süsler yapılır. Bu süsler bazen göğüs kısmına da işlenir. Fistanın üzerine değişik renklerde, daha ziyade uzaktan bakınca dikkat çekici yelek giyilir. Bele bağlanan kuşağın üzerine palaska (kemer) takılır. Fistanın önden iki ucu da palaskanın altına sokulur. Bunun nedeni hem uzun olan eteklerin yere sürünmesini önlemek, hem de iç kısma giyilen diğer elbiselerin görünmesini sağlamaktır. Bazen öne önlük de takılır.

• Ayaklar

Köylerde kadınlar ayaklarına değişik renkli yünlerle örülmüş çoraplar ile harik tabir edilen ve üstü kıl veya yünle örtülü altı kenevir dokuma bir nevi ayakkabı veya

çarık giyerler. Köylerin iklim durumuna göre giyimlerde de değişiklik gözlenebilir. Örneğin Bitlis'in Mutki ilçe köylerinde kışların daha soğuk olması ve köylerin çoğunun dağ köyü olması nedeniyle bilhassa daha dayanıklı olan kıldan harik giyilir. Fakat iklimin daha ılıman geçtiği, köylerin daha düz bir yöreye yayıldığı ve hatta iktisadi yönden daha iyi durumda olana Hizan ilçesi köylerinde üstü yün örme altı daha ince kenevir dokumalı harikler giyilir. Çok eskilerde kadınların ayaklarına halhal tabir edilen, kollara takılan bileziğe benzer aksesuar kullandıkları bilinmektedir.

Erkek Giysileri

• Baş

Bitlis köylerinde erkekler daima başları örtülü olarak gezerler. Bitlis yöresinde erkekler yerin durumuna, konumuna ve iklim şartlarına göre başa siyah veya koyu puşu sararlar.

• Vücut

Bitlis'te ve çevre köylerde erkekler şal ve şapık giyerler. Şal pantolon yerine giyilen bol paçalı, ayağın üzerine kadar uzanan bir giysidir. Şapık ise ceket gibi kullanılan, düğmesiz, kol altları açık -ki bu yaz aylarında sıcak havalarda hava almayı sağlar- bir giysidir. Bunlar el tezgahlarında bilhassa yün veya keçi kılından dokunan kumaşlar kullanılarak yapılır. Şapık'ın içine yarım veya yakasız iç gömleği giyilir. Bu gömleğin kollarında 50-60 cm. uzunluğunda beyaz bir kumaştan tahminen 3-5 cm. eninde bir ek kumaş bulunur. Salte adı verilen bu ek parça şapık giyildikten sonra geniş olan kolların devamlı aşağı doğru düşmemesi ve yapılan işe mani olmaması için şapığın üzerine sarılarak dirsek hizasından bağlanır. Bu yeleğin her iki yanı işlemelidir ve gene yeleğin her iki yanında el işli cep bulunur.

• Ayaklar

Bitlis yöresinde erkekler ayaklarına kızlarda olduğu gibi değişik renklerde ama renkleri kızlarınkine nispeten daha koyu olan yünden örülmüş çorap giyilir. Ayakkabı yerine de harik ve bazı kısımlarda ise çarık giyilir.

Bu açıkladığımız giysiler Bitlis folklorik giysileri olup genelde Bitlis köylerinde giyilen giysiler idi. Ayrıca Bitlis'te şehir merkezinde de giyilen çeşitli giysiler vardır. Bugün genel olarak kadın ve erkekler her yerde kullanılan günlük giysiler giymektedirler.

Batı Trakya'daki Türk Halk Oyunlarımız Kayboluyor mu?

[Aykut DALGIÇ* - Yeşim DALGIÇ**]

Derlemeye çalıştığımız "Balkan Kökenli Türk Halk Oyunları" konusundaki kitap için Türkiye'de ve yurtdışında yayın taraması yapmış, memleketimiz dışındaki diğer Balkan ülkelerinin halk oyunları hakkında bir miktar yazılı döküman, müzik ve video kaseti temin etmiştik. Bu ülkelerin halk oyunları ekiplerinin gösterilerini izleme yanısıra onların halk oyunu ağırlıklı eğlencelerine de katılıp oynamaya çalışmıştık. Trakya'da belli başlı ekipleri izleme, yöredeki eğitimcilerle görüşme dışında köy bazında halk oyunlarını tarama ve video'ya alma gibi çalışmalarımız da olmuştu. Balkanlar'daki Türk Halk Oyunları'na olan etkisini anlamak için Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Rumeliye Göç ve Sürgün sistemini incelemiştik.

Trakya'da oynanan halk oyunlarımızın azımsanamayacak bir kısmının Batı Trakya kökenli olduğu veya da o yöreden gelenler tarafından Trakya'ya taşındığı yazılır ve söylenir.

Bu nedenle Batı Trakya'ya gidip oradaki Türk Halk Oyunlarının şu anki durumunu görmek istedik. Amacımız önce gidip konuyla ilgili kişilerle tanışmak, genel fikir edinmek daha sonra da yazın gidip ilk gidişte belirlemiş olacağımız köylerde alan çalışması yapmaktı.

Stuttgart ve Geniş Çevresi Batı Trakya Türkleri Derneği Başkanı Memet MEMET, Gümülcine ve İskeçe'deki halk oyunları ile ilgili kişilere, dernek sorumlularına ve Türk Gazetecilere oraya gideceğimizi önceden telefonla bildirmiş ve bize her türlü yardımın yapılmasını rica etmişti.

İpsala Sınır Kapısı'ndan otomobille Yunanistan'a geçtik. Salı gününü, Gümülcine'nin Pazarı Olduğu ve dolayısıyla birçok kişiyi şehir merkezinde bulabileceğimiz için seçmiştik.

Gümülcine'de Türk oranı %46. Dolayısıyla her yerde Türkçe konuşan birine rastlamak mümkün.

Lozan antlaşması gereği Batı Trakya'daki azınlıkların kültürel kimliklerinin korunması uzun yıllar

önce gündeme geldiği için, T.C. Gümülcine Başkonsolosluğunda Kültür Ateşeliğimiz mevcut.

Kültür Ateşeliğimizi ziyaret ettik. Ancak Batı Trakya'daki Türk Halk Oyunları konusunda ellerinde herhangi bir döküman bulunmadığını, orada daha önceden bu konuda yapılmış bir çalışmanın olmadığını söylediler.

Türk Öğretmenler Birliğini ziyaret ettik. Birliğin hemen yanında olan el işleri-dikiş nakış kursuna uğradık. Orada çalışan 3 bayan öğretmenle yöredeki Türk giysileriyle ilgili olarak konuştuk. Yöreye özgü kesim ve dikimi olan feraceden özel olarak bahsettiler. Eskiden giyilen kıyafetlerin benzerlerinin bu kurslarda yapılabildiğini söylediler.

İskeçe ve Gümülcine'de Türk Halk Oyunları öğretmenliği yapan Orhan RAHMİOĞLU ile görüştük. 1944 Batı Trakya doğumlu olup halen İskeçe'de oturan, 1982'den bu yana Gümülcine Türk Öğretmenler Birliği'nde Halk Oyunları Öğretmenliğini yürüten Orhan Bey daha önceleri ilkökul öğretmenliği yapmış.

Batı Trakya'daki Türk Halk Oyunları konusunda en yetkin kişilerden biri olduğu söylenen Orhan Bey'den, bildiği ve öğrettiği halk oyunlarını oynamasını rica ettik. Video kamera ile oyun figürlerini tespit ettik. Her oyunun üstünde tek tek durup figürleri üstünde konuştuk, sorular sorduk, o oyunun günümüzde oynandığı köyler bulunup bulunmadığını öğrenmeye çalıştık.

Daha sonra Trakya'dan oynayabildiğimiz birçok oyunun figürlerini iki kişi olarak gösterip o oyunların hangilerinin şimdi veya çok eskilerde Batı Trakya'da oynandığını sorduk.

Orhan Bey'e halk oyunları çalışmalarında müzik konusunda yardımcı olan Mümin ALİ ile görüştük. 1975 doğumlu bu genç halk oyunları müzikleri konusunda oldukça yetenekli. 4-5 müzik aleti çalabiliyormuş. Batı Trakya'daki bütün köylerin durumunu bildiğini söyledi ve hangi köylerde hangi

oyunların oynandığından bahsetti. Kendisiyle Batı Trakya'daki halk oyunları müzisyenleri hakkında da konuştuk.

Türk Öğretmenler Birliği kapsamında müzik kurslarında öğretmenlik yapan Osman ARDA ile görüştük: 1939 Gümülcine doğumlu ve aynı zamanda "Batı Trakya Türküleri" adlı kitabın yazarı. Kendisi eski ilkokul öğretmeni. Yunanistan'da Konservatuar'a da devam etmiş.

Trakya yöresinden oynayabildiğimiz, müziğini bildiğimiz halk oyunlarının müziğini verip hangisinin şu an oralarda hala yaşadığını veya hangisini çocukluk çağlarından hatırlayabildiğini sorduk.

Görüştüğümüz kişilerin hepsinin ortak görüşü Batı Trakya'da halk oyunlarımızın kaybolmaya yüz tuttuğu. Buna gerekçe olarak, 2 yıl öncesine kadar Yunanistan'ın oradaki Türkler'e olan yoğun baskısını gösteriyorlar. Örneğin Gümülcine'de yapılan ulusal veya uluslararası hiçbir festivalde Türk Halk Oyunları gösterisine izin verilmediğini söylüyorlar.

Almanya'da Batı Trakya Türkler'inde maalesef benzeri bir durum göremiyoruz. Kendi özel gecelerinde bile hemen hemen hiçbir halk oyununu görmek mümkün değil. Karşılama oynayan bile göremiyorsunuz. Bunu gündeme getirip bunun nedenleri konusundaki düşüncelerini sorduk.

Gösterdiğimiz oyunlarla (Kırklareli, Edirne, Tekirdağ, Silivri yöresi) ilgili olarak bizden figürlerin takip edilebileceği nitelikte video kaset istediler. Orhan Bey, öğrettiği oyunları Kırklareli, Edirne, Tekirdağ, Silivri yöresi oyunları ile zenginleştirmek istediğini söyledi. "Yunan baskısı sonucu yokolmaya yüz tutmuş halk oyunlarımızı aynı yapıya sahip o yörelerin oyunları ile hiç olmazsa halk oyunları ekiplerimiz seviyesinde takviye edelim" dedi.

Kendilerine en kısa zamanda böyle bir kaseti gönderme sözü verip yaz aylarında gelip köy bazında inceleme yapma dileğiyle kendilerine veda ettik.

Bu gezi sırasında Batı Trakya'daki Türk Halk Oyunları konusunda edindiğimiz bilgileri kısaca şu şekilde özetleyebiliriz.

- Köyler OVA köyleri (düzlük arazide olan köyler), YAKA köyleri (dağ eteklerinde olan köyler) ve DAG veya BALKAN köyleri (dağlık arazide olan köyler) diye üçe ayrılır. Türk Halk Oyunlarına genelde OVA

ve YAKA köylerinde rastlanıyor. DAG köylerinde düğünlerde bile eğlence yapılmadığı söyleniyor.

-Bahçelerde Börülce, Kızılıklar Oldu mu, Çemberimde Gül Oya, Dere Geliyor Dere gibi müziklerle oynanan KARŞILAMA eskiden olduğu gibi şimdi de köylerde oynanıyormuş. Tekirdağ Karşılması müziği ile sözsüz olarak oynanan KARŞILAMA, YAKA KARŞILAMASI diye biliniyor.

- Eskiden köylerde maniler söylenerek kızların karşılıklı olarak birbirlerine doğru yüz yüze gidip gelerek oynadıkları çok miktarda oyun varmış. Ancak bu oyunlar kaybolmuş.

- Şimdi oynanmayan fakat eskiden erkeklerin çökerek oynadıkları kabadayı türü oyunlar varmış. Yine eskiden, Uzun hava denilen müzik eşliğinde erkekler genellikle tek veya küçük gruplar halinde belirli bir kurala veya figüre bağlı kalmadan içlerinden geldiği gibi oynarlarmış.

- DRAMA KARŞILAMASI, SÜLMAN AGA, DERYALAR eskiden köylerde oynanmış ancak şu an onlar da kaybolmuş.

- Eskiden beri oynanan ALİ PAŞA, şu an sadece yavaş temel figürüyle oynanır olmuş.

- İstanbul Kasabı eskiden oynanması yanısıra şimdi de oynanıyormuş. Ancak günümüzde sadece temel figürüyle oynanmaya başlamış.

- Orhan Bey ve Osman Bey küçüklüklerinden bu yana Pomak Gaydası, Balkan Gaydası, Arnavut Gaydası, Zigoş, Kırk Haydut, Gülo, Karaçalı, Fatoş/Payduşka, Kampana, Selanik, Garaguna, İspanyol Kasabı, Fındıkçı, Samyotisa, Patrona, Telgrafın Tellerine gibi oyunları hiç hatırlamadıklarını söylüyorlar.

Eski Kasap, Yarım Kasap gibi oyunların eskiden oynanıp oynanmadığından da pek emin değiller.

- Halk oyunları müzik aleti olarak davul ve zurna yanısıra klarnet, keman, darbuka, cümbüş ve tef kullanılmış. Bu müzik aletlerini çalan müzisyenler şu an bulunabilir olsa da sayıları çok azalmış. Yakın bir zamanda onların da kaybolacağını tahmin ediyorlar.

Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı

Kostüm Dikim Atölyesi

Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Kostüm Dikim Atölyesi ile ilgili **Abdurrahim KARADEMİR** ile konuştuk.

Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Kostüm Dikim Atölyesi ile ilgili Abdurrahim KARADEMİR ile yapacağımız röportajda kendisine sorularımızı yönelttik.

Sizi tanıyabilir miyiz?

Ben Abdurrahim KARADEMİR. Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Türk Halk Oyunları Bölümü Öğretim görevlisi ve aynı zamanda Ana Sanat Dalı Başkanı'yım.

Şu anda Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Kostüm Dikim Atölyesindeyiz. Bize bu mekan hakkında bilgi verir misiniz?

İçinde bulunduğumuz mekan Türk Halk Oyunları Bölümü'nün yönetimindeki kostüm dikim atölyesidir. Türk Halk Oyunları ile ilgilenen amatör veya profesyonel çalışan tüm dernek, kişi, kurum ve kuruluşlara Halk Oyunları kostümü imal eden bir atölyedir.

Bu atölyeden bir gelir elde ediliyor mu?

Elbette. Bu kostüm atölyesinin kuruluş amaçlarından ilki gelir elde etmektir. Bu gelirin Konservatuara aktarılması hedeflenmiştir. Atölyenin ikinci bir avantajı ise insanların istekleri doğrultusunda sağlıklı kostüm üretilmesidir.

Elde edilen gelir olduğu gibi Konservatuara aktarılıyor mu?

Başta da belirttiğim gibi elde edilen gelir Konservatuar bünyesinde Türk Halk Oyunları Bölümü'nün eğitim ve öğretim sürecinde gerçekleştirdiği araştırma, çalışma ve gösterileri için kullanılmaktadır. Zaten bu atölye döner sermaye şeklinde yürütülmekte.

Atölye'de kaç kişilik kadro ile çalışıyorsunuz?

Şu anda atölye bünyesinde 8 çalışmamız var. Bu kişiler ücretli, anlaşmalı, sözleşmeli ve sigortalı olarak çalışmaktadırlar.

İstanbul'da da Halk Oyunları Kostümü imalatı yapan firmalar var. Bu kişiler mesleğini icra ederken kostümün orjinalliği üzerinde de durmaktalar. Sizler hazırladığınız kostümlerde kostümün yöre orjinalliğine dikkat ediyor musunuz?

Kostüm orjinalitesi kişiye göre değişir. Bize kostüm yaptırmaya gelen kişilere ilk olarak kostümü yaptıрма amaçlarını soruyoruz. Sahne için yapılan kostümler ile mahalli bir derneğe yapılan kostümler farklılık arzeder. Tabii biz kostümü yaptırmaya gelen kişinin amacının yanı sıra ekonomik durumunu da göz

önünde bulunduruyoruz. Kişinin ekonomik bütçesi ile orantılı kostüm imal etmeye dikkat ediyoruz.

Sizi diğer k o s t ü m imalatçılarından farklı kılan unsurlar var mı?

Bizi diğer kostüm imalatçılarından ayıran özellik elimizde çok geniş bir alanda yaptığımız, derlediğimiz koleksiyonumuzun olmasıdır. Ayrıca benim kişisel koleksiyonum da var. Bu koleksiyon 30-40 yılda verilen emeğin ürünüdür. Bunun dışında yörelerde orijinal kostümleri halen muhafaza eden kişiler var. Biz o insanlar ile kontak kurup bizlere yardımcı olmalarını istiyoruz. Atölyemizi farklı kılan unsurlardan bir tanesi de başta da belirttiğim gibi kişilerin maddi maddi olanakları çerçevesinde kişiye tüm alternatifleri sunarak tercihi doğrultusunda kostüm imal ediyor olmamızdır. Örneğin Aydın yöresi kostümü diktirecek olan kişiye "Aydın'da şöyle şöyle kostümler var. Bunların içerisinde hangisini tercih ediyorsunuz?" diye soruyoruz. Dikilecek kostümün tüm olumlu ve olumsuz yönlerini kendisine anlatıyoruz. Kendi tercihleri ve bizlerin önerileri doğrultusunda bu kostümü imal ediyoruz.

Ayrıca şunu da belirtmeden geçmeyelim; sahne için hazırlanan kostümlerde renk, desen tartışmalarını da yapıyoruz. Bir kurulumuz var. Bu kurul hazırlanacak olan kostümün renk, desen, model gibi tüm detaylarını tartışıp ondan sonra masaya yatırıyoruz.

Ege Üniversitesi bünyesinde böyle bir atölyeyi oluşturmak fikri nereden çıktı?

Halk Oyunları Bölüm Başkanı Sayın Cengiz AYDIN gerçekten bu konularda çok atak ve çok müteşebbis bir kişi. Konu fikir aşamasından çıkıp ta icraat aşamasına geçildiğinde çok güçlü ve bu konuya vakıf kişilerin oluşturduğu iyi bir ekiple çalışmalara

başlandı. Kısacası bir ekip çalışması hedeflendi. Ekip içerisinde zaman zaman bir takım uzlaşmazlıklar çıksa bile kendi aralarında konuşarak, tartışarak problemi çözme yoluna gidilmektedir.

Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Türk Halk Oyunları Bölümü tarafından gerçekleştirilen bu girişim diğer konservatuvarlara da örnek teşkil etmeli mi?

Tabii ki örnek teşkil etmeli. Bu tür girişimler hiçbir zaman eksi getirmez, aksine artı getirir. Neticede Konservatuvara bir para girişi oluyor. Ve bu para yine okul içerisindeki çalışmalara aktarılıyor. Bunda ne eksi olabilir ki.

Motif Halk Oyunları Eğitim Derneği ve Motif Dergisi ile ilgili düşüncelerinizi alabilir miyiz?

Motif Halk Oyunları Eğitim Derneği gerek halk oyunları konusunda ve gerekse dernek bünyesinde folklor adına yaptığı akademik çalışmalarını ile oldukça başarılı bir dernek.

Motif Dergisi ise kültür adına yayınlanan sınırlı sayıda yayınlar arasında bir boşluğu doldurmakta. İçeriği dolu bir dergi. Kişileri yazı yazmaya teşvik edici özelliğe de sahip. Sizleri bu çalışmalarınızdan dolayı tebrik ediyorum. Ancak sizden bir de isteğim olacak. Motif Dergisi'nin üç ayda bir değil de onbeş günde bir yada aylık olarak yayınlanmasını arzuluyorum.

Türk Halk Kültüründe ve İnançlarında

HIDIRELLEZ

Burdur Kültür Müdür Yardımcısı : [Nurçin İlci GÖK]

Hidrellez günü inanç ve geleneklere göre;
Bahtın açılması için Hidrellez gününden önceki gece, genç kızlar, bir gül fidanı dibine, içinde su bulunan bir çömlek koyarlar. Kızlar bu suya kendilerine ait yüksük, düğme, küpe, toka vs. gibi nesnelere birini atarlar. Çömleğin ağzını işlenmiş bir mendil ile bağlarlar. Hidrellez günü sabahleyin bu kızlar içlerinden birini seçerek yüzünü örtmek suretiyle çömleğin içinden niyetler çektirirler. Bu arada her maniden sonra gözü bağlı kızın çömlekten çıkarttığı eşya kime ait ise söylenen mani de onun üzerine yorumlanır. Bu çömlektekiler bitinceye kadar sürer. O gece Hızır gelmiş, çömleğin içine okumuş, her kızın kısmetini doldurmuştur. Burdur'da niyet oyunu ile ilgili söylenen manilerden bir seçme sunacağım.

*Bahtı varın bahtından
Sultan Ahmet tahtından
Sultan insin ben çıkayım
Güzellerin bahtında*

*Kesede miski tütün
Bulamadım ahdi bütün
Yarım elden giderse
Yıkılsın Burdur bütün*

*Beyaz giyme tanırlar
Seni bende sanırlar
Sen bir cahil çocuksun
Seni benden alırlar*

*Hamamlar ortasında
Gül kokar fıtasında
Allah emanetimi alsın
Üç yiğit ortasında*

*Karanfil budak içerisinde
Burdur üç dağ içinde
Yıkılıp vıran olsun
Sevdiğim var içinde*

Kismetin çıkması ve bahtının açılması için kızlar kendi aralarında toplanırlar, mutfağa inerler, ocağa yaklaşırlar. Soyunmuş olarak ocaktan yukarı; Talihim neredesin? Görünmüyorsun? Çık gel bana yetiş diye ayrı ayrı üçer kez seslenir ve dinlerler. Yukarıdan inilitlere benzeyen sesler gelirse, bahtlarının açık olacağını anlar ve sevinirler. Bu arada; kısmeti gecikmiş kızlar varsa başında kilit açarlar.

Ev sahibi olmak için o gece bir gül fidanı dibine, çalı çırpıdan eve benzer birşeyler yaparak bırakılır. Zengin olmak için bir kesenin dibine para dikilir. Bu para bir gül fidanının dibine gömülür.

Hastalıklardan korunmak için yeşil çimenler üzerinde yatıp yuvarlanmak yararlıdır.

Sağlıklı olmak için henüz sabah olmadan bir gül ağacına kendi eşyalarından birini dua okuyarak bağlamalıdır. Yılın başarılı ve becerikli geçmesi için kuru otlardan, tahtalardan bir ateş yakılır. Herkes bu ateşin alevleri üzerinden atlarlar.

O yılın uçar gibi hafif ve çabuk geçmesi için herkes salıncaklarda sallanır.

Hastalara ilaç için; Hidrellez'den bir kaç gün önce 41 çeşit otu toplar bir şişede suya koyarlar. Hidrellez günü dualar okuyarak açarlar. Bu su her hastalığa ilaçtır.

Boyu uzun ve kısa olanlar için; oklava ya da bir hamur çubuğu ile başa hafifçe vurulur.

Yılın bahtlı ya da bahtsız geçeceğini anlamak için bir kaç gün önce bir saksının içine ya da bahçenin bir kenarına iki soğan dikilir. Bu soğanların yeşilleri Hidrellez'e kadar topraktan çıkmış ve 10-15 santim kadar uzamış olur.

Hidrellez gününden önceki gece, bu soğanların yeşilleri ikisi bir boyda olmak üzere kesilir. Sonra bu yapraklardan birine beyaz iplik, diğerine kırmızı iplik bağlanır. Beyaz iplik bağlanan yaprak talih açıklığının, kırmızı iplik bağlanan da uğursuzluğun işaretidir. Bu soğanlar kimin üzerine niyet tutulmuşsa bakılır. Hangisi daha çok uzamışsa onun yılı buna göre geçecektir.

Yılın bereketli geçmesi için kimi köylerde sabahleyin erkenden bir akarsuyun kenarına gidilir. Oradan toplanan taşlarla küçük bir ev gibi birşey yapılır. İçi de buğday ile doldurulur.

Gül bulunmayan köylerde en uzun kavak ağaçlarından birinin dibine; rahat ve talihli bir hayat geçirmek ve onun gibi uzun ömürlü olmak için dualar okunarak paralar konurdu. Bu paraları çalmak için kim elini uzatırsa eli orada kalırdı.

Anadolu'nun iç köylerinde o gün evin erkeği sabah yanına iki yaşına gelmiş bir de dana alır ve danayı erzak ambarının yanında

dolaştırır. Bunu kimse görmeyecek ve ancak erkek yapacaktır. Sonra ekmeğ teknesinden aldığı ekmeği ona yedirir. Yıl bereketli geçer.

Bereket için köy zenginlerinin evlerinde o gün yemekler pişer, sofralar hazırlanır. Kadın, erkek, çocuk gider verilen yemekleri yerler. Ne kadar çok yemek yenir ise o eve o kadar bereket yağar. Ayrıca Hidrellez günü kadınlar, başlarına çimen yeşili örtü örter, ya da yemeni bağlarsa o yıl yağmurlu ve bereketli geçer.

Hidrellez günlerindeki bu geleneksel hareketlerde gül ya da kavak ağacının dibine paralar konulması; paranın ses ya da hayırlı haberler getirdiğine inanıldığı içindir. Güle ve gül fidanına olan ilgi ise; uğur getirişi üzerindeki inanış hiç bir zaman gözlerden ve gönüllerden uzak tutulmadığından ileri gelmektedir. Gül İslam alemindeki duygulara göre kutsal nitelikler taşıyan bir çiçektir. Bunların başında da Muhammed Peygamberin terinden türemiş olması gelmektedir. Gül sanıklara, kemerlere ve kuşaklara takıldığı gibi, genç kadınlar zülüflerine de takar ve "gül yağı" sürerlerdi. Halk arasında çok makbul olan gül yağı, bir halk türküsünde de şöyle geçer.

*Gül yağı sürünmüşsün
Rahyası kaldı bana
Bu ne kadar güzellik
Kurban olayım sana*

Kırmızı pabuçlu Hızır'ın da değneği ile dokunduğu her gül ağacında renkli, güzel kokulu güller açardı.

Hidrellez'le ilgili tespit edilen diğer inançları da şöyle sıralayabiliriz:

- Hidrellez günü ve gecesi havada hiç bulut olmaz
- Hidrellez günü güneş doğmadan yataktan kalkmayanın işleri ters gider ya da hastalanır.
- Hidrellez günü işe gidilmez, uğursuzluk olur.
- Hidrellez günü yemir tutmak uğursuzluk getirir.
- Hidrellez'de meyve vermeyen ağaçlar balta ile korkutulursa, meyve verir.
- Hidrellez'de ev işi gören hamile kadınların çocukları sakat doğar.

Burada dikkati çeken husus, Hidrellez günü başka işlerle ilgilenmeyi yasaklayan, dolayısıyla herkesin kulte katılmasını sağlayan inançlar olduğudur.

Size kısaca halk hikayeleri ile masallarımızda ve Türk bilmecelerinde Hızır'la ilgili örneklerden söz edeceğim.

Halk hikayelerimiz ve masallarımızdan kahramanların her zaman yardımına koşan bir tip olarak Hızır'la karşılaşırız. O her iki türde de kahramanın koruyucusudur. Ona dua eder, dileklerinin gerçekleşmesini sağlar; en ümitsiz zamanlarında yardımına koşup yerine göre ölümden kurtarır, yerine göre yenilmezlik kazandırır, hedefine zamanında yetişmekten ümidini kestiği bir sırada, göz açıp kapayıncaya kadar kahramanı dünyanın en uzak yerine ulaştırır. Hızır bütün bunları birden ortaya çıkararak ve çoğu kez adını söylemeden yapar. İşini bitirir bitirmede hiç bir karşılık beklemeden kaybolur. Halk hikayelerimizde bütün bu sayılanlardan ayrı olarak Hızır'ın dikkat çeken bir yönü de, kahramanların rüyalarına girerek onlara aşk dolusu sunup birbirlerine aşık etmesidir. Hızır'ın sunduğu doluyu içen erkek ve kadın kahramanlar birbirlerini görmeyen aşk ateşiyle yanmaya ve birbirlerini aramaya başlarlar. Hızır onları bu halleriyle bırakmaz, kavuşmalarını kolaylaştırır. Şair Nureddin Seyfi ise, Hızır'ın elinden nasıl aşk badesini içtiğini kendi şöyle anlatmaktadır.

*Açıldı can gözüm gör seyranımız
Hazret-i Hızır asıl üstadımız
Kırk sekiz Cuma'dır bizim bayramımız
Senede gelene hacet kalmadı*

*Ey Nureddin Seyfi vardırda elin
Kimse bilmez senin esrarın halin
Hızır verdi yeşil eliyle dolun
Ekşi üzüm'e de hacet kalmadı*

Bazı halk hikayeleri ve masallarda Hızır'ın bu fonksiyonlarının adı belirtilmeyen dervişlere yüklendiği görülür. Ama dikkat edilirse bunlarda dış görünüş itibarıyla Hızır'a benzerler. Örneğin çocukları olmayan padişaha bir çeşme başında ya da yolda karşısına çıkarak bir elma veren nur yüzlü ihtiyar kılığında dervişler vardır. Padişah ve hanımı bu elmayı yarımşar yarımşar yiyerek çocuk sahibi olurlar. Doğdukları zaman da bu çocukların adını yine ansızın ortaya çıkan bu derviş koyar.

Şah İsmail ve Gülizar hikayesinde de babası, Şah İsmail'in gözüne mil çektirmek istediği zaman derhal yetişip kurtaran yine Hızır'dır.

Tahir ile Zühre hikayesinde Tahir'i zindandan Hızır kurtarır. Kerem ile Aslı'da ise bir defa Hızır şair kılığında Kerem'e görünür.

Mektubu ulak kılığına girerek babasına o ulaştırır. Laleli dağındaki korkunç kış fırtınasından Kerem'i kurtaran odur.

Masallara gelince, onlarda da Hızır'ın değişik yönleri, kendilerini yaratan halkın inanç ve değer hükümlerini yansıtmak üzere şekillenmiş ve destani romanlarda olduğu gibi kahramanın karşılaştığı güçlüklerde yalnız bırakılmak istememiş, karşısına Hızır'ı çıkararak üzerine aldığı işi nasıl başaracağı gerektiğini ona göstermiştir.

Örneğin "Allahın Belası" masalında Hızır kahraman delikanlıya devlerin esir ettiği padişah kızını nasıl kurtaracağını gösterir. "Sabırtaşı" masalında Kafdağı'na nasıl ulaşacağını bilmeyen uyuz bir at üstünde, bitmez tükenmez bir yolculuğa çıkmış genç kıza görünen Hızır onu terkisine alarak bir anda Kafdağı'na ulaştırır.

Türk bilmecelerinde de hemen her halk bilim ürününde olduğu gibi Hızır'la ilgili olan bazı örnekler vardır.

*Hızır çaldı kılıcı
mağrîbe vardı ucu (Yıldırım)
Bir değneğin ucunda Hz. Hızır
Koca bir dağı oynatır. (Kaldıraç)*

Hızır yahut Hızır-İlyas kültü her ne kadar İslami bir temelden kaynaklanıyor görünse de iyice ve derinliğine incelendiği zaman gerçekte ona yabancı ve değişik bir içerik arz etmektedir.

Hızır denilen insan üstü bir varlık etrafında oluşmuş bulunan bu kült, gerçekte Türklerin ve diğer İslam ülkelerinin yayıldığı geniş bir coğrafyada ve tarihi süreç içinde çok çeşitli kültür ve inanç sistemlerinin katkılarıyla Müslüman kültürü çerçevesinde kendi etrafında bir birleşme sağlamıştır.

Hızır yahut Hızır-İlyas kültürünün yüzyıllardan beri bu derecede yaygın ve canlı kalabilmesinin temelinde hiç şüphesiz, yayıldığı her yerde eskiden var olan uygun inanç ve gelenekleri, adet ve törenleri sahiplenebilmesi, başka bir deyişle o yerin özelliklerine uyabilmesi gerçeği yatmaktadır.

Kaynaklar:

- 1- Ahmet Yaşar OCAK; İslam-Türk İnançlarında Hızır Yahut Hızır-İlyas Kültü, Türk Kültürü Arş. Ens., Ankara, 1990
- 2- Hamit Çine; Burdur'dan Damlalar, İzmir, 1989
- 3- Milli Folklor, C.1, Y.2, S.6, 1990

Türk Halk Müziği'nde Nefesli (Üflemeli) Sazlar

İ.T.Ü T.D.M.K Öğr. Gör : [ALİ YILMAZ]

Halk Müziği'nde kullanılan nefesli sazlar, dört ana grupta toplanır.

- Dilsiz üflemeli sazlar
- Dilli üflemeli sazlar
- Kamışlı üflemeli sazlar
- Tulumlu üflemeli sazlar

Dilsiz Üflemeli Sazlar

Kaval (Çoban Kavalı). Kaval sözcüğünün Türkçe "Kavlamak" masterından ve "Kav" kökünde türediği, bunun da eski Türklerde, kelime olarak içi boş anlamına geldiği bilinmektedir.

Yörüklerde bu saza "Kuval" derler. Diğer bazı yörelerde ise "Guval, Gavval, Çoban Kavalı, Horlatmalı Kaval ve Kıрма Kaval" da denilmektedir.

Morfolojik Özellik

Genellikle bütün nefesli sazlarda olduğu gibi, dilsiz üflemeli sazlarda da yapı

malzemesi olarak ağaç türü (erik, zerdali) kullanılmaktadır. Bazı zamanlar, ağacın içinin boşaltılması

kolay olmadığından dolayı ağaç yerine, bazı yörelerde pirinç ve alüminyum gibi malzemelerde de yapıldığı bilinmektedir. Ama daha çok ses renginde dolayı ağaç türü tercih edilmektedir. Boyları yaklaşık olarak 80 cm. civarındadır.

Kavalın ön yüzeyinde yedi, arka yüzeyinde ise bir perde deliği olmak üzere toplam sekiz perde deliği bulunmaktadır. Ayrıca kavalın perde deliklerinin sonunda küçük delikler

bulunmaktadır. Bunlar sesin akustiğini sağlar. Halk bu deliklere cin veya şeytan delikleri adını vermiştir.

Ayrıca bu sazın açgıldır. Bu üflemek

perde delikleri kromatik nedenle arızalı sesleri çok kolay olduğu gibi, istenilen perde deliği üzerinde (transpoze) ezgileri çalmak da

kolaylaşmaktadır.

Halbuki dilsiz düdük ve çığırta diğer Halk sazlarında sesler çıkartmak hiç de görülmemektedir. Kavalda vurgulamasıyla da yapılabilir. Bağlı notaları çalma özelliği (agalite) üst düzeydedir. Nefes vurgulamasıyla "kesik çalıs" (staccato) da yapılabilir. Kaval topluluklarda refakat sazı olarak kullanıldığı gibi, solo saz olarak da yayınlarda işlevini yerine getirmektedir. Dilsiz Kaval entonasyon bakımından, diğer çalgılarının bütünüyle, aranan müzikal uyumu rahatlıkla sağlayabilmektedir.

Türk Halk Müziği ile ilgisi olmayan bazı kişiler; Dilsiz Kaval ile, dilsiz düdüğü birbirlerine benzetirler. Halbuki sadece benzer yönleri ikisinin de Halk Müziği sazları olmalarıdır. Diğer bir benzerlikleri de "Kaval" sözcüğü oluşudur. Tıpkı Batı Müziği nefesli sazlarında (flüt ile blok flüt)'teki benzeşme gibi bizde de (kaval ile kaval düğü)'nün benzeşmesidir. Bu benzerliklerin dışında; ne üflemeli tekniği ve perde yapısı, ne de ses renkleri birbirlerine benzemez. Dilsiz Kaval bütün yörelerde kullanılmakta olup, kutsallığı ile de ön plana

çıkılmaktadır. Bu sazlarımızın Konservatuarlarda 1975'den beri eğitimine başlanmış olup, çok sayıda sanatçı yetiştirerek, yurtiçi ve yurtdışı resmi ve özel kuruluşlarda sanatçılar yetiştirilmiştir. Bu sazımız, T.H.M topluluklarında, gurup ve solo saz olarak da kullanılmaktadır.

Dilsiz Kaval'ın üç oktava yakın ses genişliği vardır. Bu nedenle Türk Müziğinin en geniş ses sahasına sahip olan sazıdır da diyebiliriz.

Çığırta

Dilsiz üflemeli sazlar gurubunda olup, Elazığ yöresinde halen kullanılmakta olan bu sazımız, yapı malzemesi olarak da Kartal kuşunun kanatlarının bağlı olduğu kemikten yapılmıştır. Boyu yaklaşık 20 cm. civarındadır. Diatonik ses yapısına sahip olup, yaklaşık iki oktav ses sahasına sahiptir. Bu sazın da Dilsiz Kavalda olduğu gibi aynı üfleme tekniği ile çalınır.

Yazılı kaynaklardan olmasına rağmen, günümüzde kullanılmayan dilsiz üflemeli sazlarımızda mevcuttur. Bu nedenle sazlarımızın özelliğinden kaynaklanan öneme dayanarak, üflemeli halk çalgılarımız icrada kullanım alanına göre şu şekilde sıralanmaktadır.

- Dilsiz Kaval (Dilsiz Çoban Kavalı)

- Kaval Dūdūğū (Dilsiz Dūdūk)

-Çığırta

Dilli Üflemeli Sazlar

Dilli Kaval (Dilli Çoban Kavalı)

Kavalın ağıza gelen kısmında sesin oluşumunu sağlamak için, küçük bir çukur ve bu çukur içerisine ek bir parça yerleştirilmiştir ve buna da dil adı verilmektedir. Bu dil hem kavalı adını vermekte ve hem de kavalı üflediğimiz havayı kontrol ederek çift ses(horlatma) çıkarmasını sağlamaktadır. Bu horlatmalı sesi elde etmek için, üst dudak hafifçe dilin üzerine getirilerek üflenir. Kavaldaki dil bazen ön yüzeyde olduğu gibi, arak yüzeyde de olabilir. Dilsiz Kavaldaki tüm oluşumların, gerek perde yapısı, gerek yapı malzemesi ve gerekse uzunluğu tamamen Dilsiz Kavalda olduğu gibidir.

Dilli Kaval, Dilsiz Kaval kadar kullanılmamaktadır. Bu iki kavalı birbirlerinden ayıran tek özellik; Birinin iç kısmı baştan sona kadar tamamen boş oluşu ve adını da bundan dolayı dilsiz, diğerinin ise ağız kısmında bir dil oluşundan adını dilli koymasındır.

Kaval Dūdūğū (Dilli Dūdūk)

Bu sazımızda dilli üflemeli sazlar topluluğundandır. Perde yapısı diatonik olup daha çok çocuk çalgısıdır. Yapı malzemesi olarak daha çok ağaç kullanılmıştır. Günümüzde bazı zaman renk saz olarak kullanılmaktadır.

Kaval Dūdūğū veya Dilli Dūdūk dediğimiz bu halk sazımıza; Orta Asya'da "sıbzga, sebezga, sıvızga" Asurlar'da "Halhalatou" (çifte şeklinde), İbraniler'de Tekli kavalı "halil", Çiftli kavalı "avloş", Sümerler'de kamıştan yapılan "na", bronzdan yapılan "tigia", Mısır'da "sabit, mait, maya", Yunanlılar'da "pan flüt", Çin'de altı deliklisine "siao", sekiz deliklisine "çeu" yine Çinliler'de "sonu" veya "kançeu" Türkler'de "bizbilik, bizbıldık" kamıştan yapılan "çambuna", hububat sapından yapılan "çipçik, diğl", ceviz ağacından olanına "kalak" denmektedir. Dilsiz üflemeli sazlarımızı şöyle sıralayabiliriz.

-Dilli Kaval (Dilli Çoban Kavalı)

-Kaval Dūdūğū (Dilli Dūdūk)

-Tütek

-Dillice

-Yelli Dūdūk

-Dilli Damak

-Hoppü

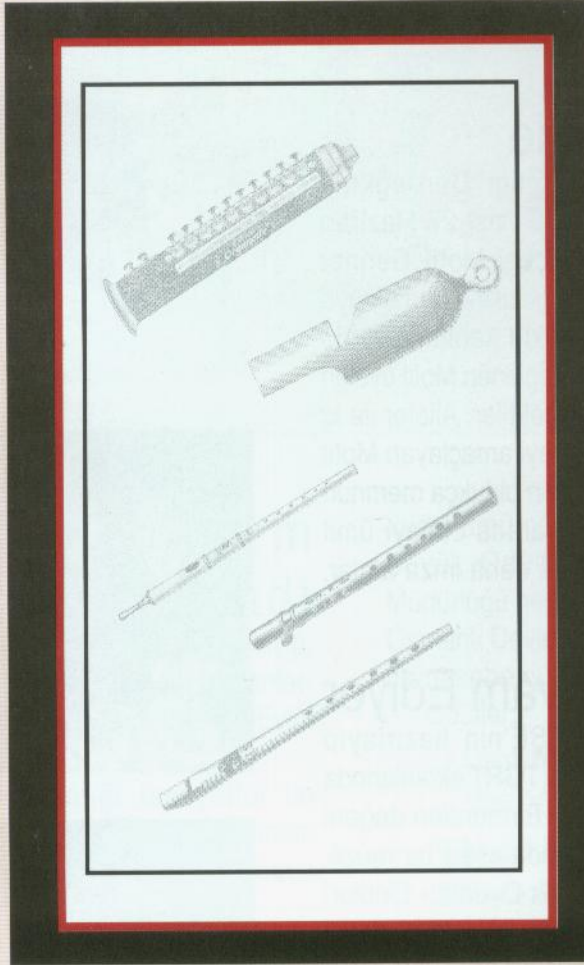
-Hosüttük

-Şudurbe

-Höpü

-Zimbun

-Hottuk

Motiften Haberler

Motif Cennet Çiftliğinde

Motif Halk Oyunları Eğitim Derneği'nin düzenlediği Geleneksel Kır Gezisi 27 Haziran tarihinde Tekirdağ Saray İlçesi Motif Cennet Çiftliği'nde gerçekleştirildi. Kır gezisine dernek üye ve elemanları aileleri ile birlikte katıldı. Gezide düzenlenen farklı etkinlikler ile eğlenen Motif üyeleri davul zurna eşliğinde halay çektiler. Aileler ile iç içe olup hoşça zaman geçirmeyi amaçlayan Motif yöneticileri ailelerin katılımından oldukça memnun kaldılar. Gelecek yıl yine birarada olmayı ümit ederek hoş bir organizasyona daha imza attılar.

İzzet-i İkrâm Devam Ediyor

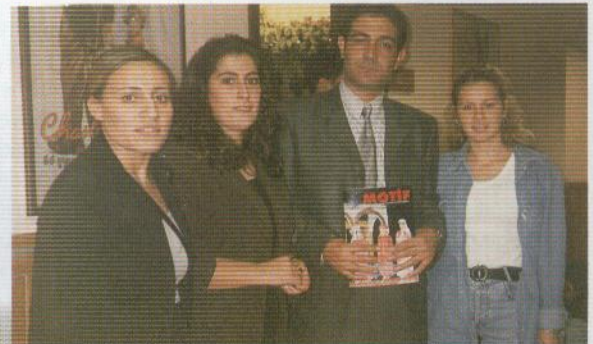
Sanatçı İzzet ALTINMEŞE'nin hazırlayıp sunduğu İzzet-i İkrâm programı TGRT ekranlarında yayınlanmaya devam ediyor. Birbirinden değerli sanatçıların katıldığı programda eşsiz bir müzik ziyafetinin yanı sıra Motif Halk Oyunları Ekipleri de izleyicilere çoşku dolu halk oyunları gösterilerini sergilemekte. İstikrarlı ve yayın prensibinden ödün vermeden ekranları başındaki seyircileri ile buluşan program büyük beğeni görmekte.

Motif Dergisi Sanatçılarla Bütünleşti

5 yıldır yayın hayatını sürdüren Motif Dergisi, sanatçılarla bütünleşti. Kültürel içerikli yayın organı olan Motif Dergisi gerek içerikli konuları ve gerekse görsel fotoğraf zenginlikleri ile beğeni toplamakta.

Motif elemanları Servet Kocadağ ile yaptıkları görüşmelerde Dergi adına gelen olumlu eleştirilerden oldukça memnun kaldılar.

Motif Yeni Dönem Çalışmasına Başladı

1998-1999 dönem yılı çalışmalarını tamamlayıp, Temmuz ayında tatile giren Motif Halk Oyunları Eğitim Derneği 1999-2000 yılı faaliyetlerine Eylül ayında başladı.

98-99 döneminde yaptığı faaliyetler ile Türkiye'de büyük ses getiren dernek, yeni dönem çalışmalarına da aynı azim ve şevkle merhaba dedi.

Kültür adına yapılan faaliyetlerde ilklere imza atan Motif Halk Oyunları Eğitim Derneği yöneticisinden elemanına kadar aynı duygu ve düşüncelerle "Kültür adına yapılacak çok şey var" dediler.

Motif Halkbilim Ödülleri Sahiplerini Bulacak

Motif Halk Oyunları Eğitim Derneği ve Motif Dergisi'nin geleneksel hale getirdiği 5. Motif ödülleri tespit çalışmaları tamamlandı.

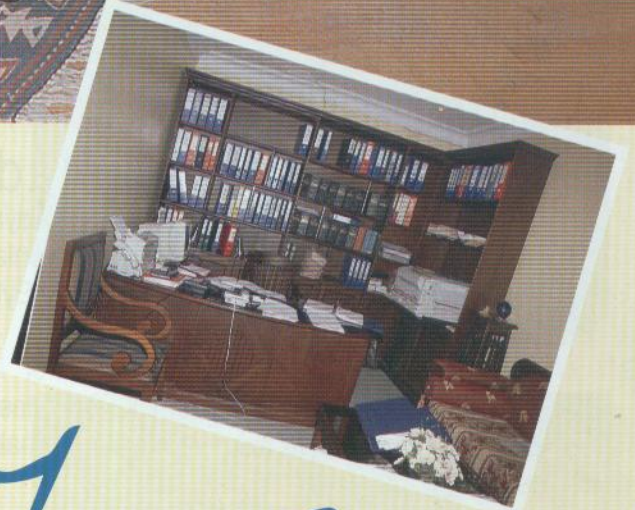
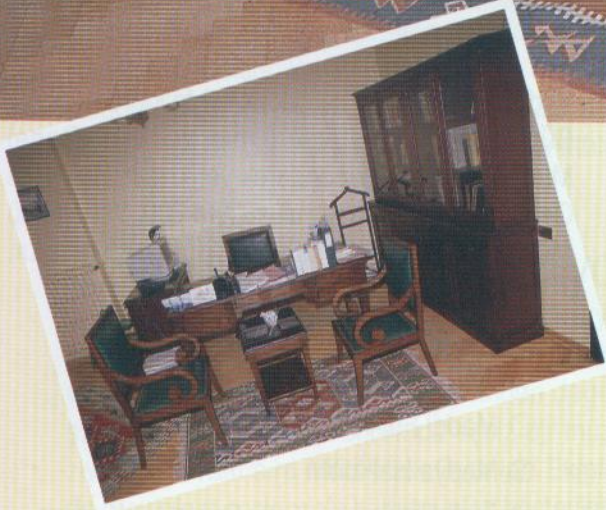
Türkiye genelinde folklorla hizmeti geçen kişi, kurum ve kuruluşlar arasında yapılacak olan değerlendirmeler neticesinde ondört dalda ödül dağıtılacaktır. Cumhuriyetimizin Kuruluşu'nun 75.

Yıldönümü nedeni ile geçen yıl folklorda 75. Yıl Büyük Ödülü tesbit edilmiş ve TRT Genel Müdürlüğü'ne layık görülerek verilmiştir. Bu yıl ise Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu'nun 700. Yıldönümü münasebetiyle özel Büyük Ödül konulmuştur.

Ödüller;

- Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu'nun 700. Yılı Özel Büyük Ödülü
- Maddi Folklor Ürünlerini Derleme
- Medya Halkbilim
- Türk Folkloruna Katkı Sağlayan Kuruluş
- Halk Müziği Teşvik
- Halk Müziği Araştırma
- Halk Müziği Hizmet
- Halk Oyunları Organizasyon
- Halk Oyunları İcra
- Halk Oyunları Hizmet
- Halkbilim Onur
- Halkbilim Hizmet
- Halkbilim Teşvik
- Halkbilim Araştırma
- Halkbilim Araştırma Teşvik ödülleri.

Östen Kaye

İMİTASYON TASARIM
MUTFAK, BANYO, KAPI, KANEPE, SANDALYE, MASA, DOLAP, OFİS...

Fetihtepe Mahallesi, Çınar Sokak No:41/A (Fetihtepe Camii Arkası) Hasköy / İSTANBUL
Tel / Fax : 0.212. 235 32 70

LALE MARKET

DÜNDAR GÜL

Mihçılar Caddesi

No:9 34260

Fatih- İSTANBUL

Tel:0.212 523 88 95

BALCI KUYUMCUSU

Necip BALCI

Tiğcılar Sokak, Daye Hatun Mah. Yıldızlı Han Üst Kat No.: 8 Mercan / İstanbul
Tel.: (0212) 512 28 42

BORANCIK ANTIQUÉ BAZAAR

Latif ERDOĞAN

Asmalı Mescid Gönül Sokak, 15/17 Tünel - Beyoğlu / İstanbul (Rus Konsolosluğu Karşısı)
Tel.: (0212) 293 37 17

istanbul kristal

CAM EŞYA SAN. TİC. A.Ş.

Camda Sanat

★ **37 PARÇA BARDAK SETLERİ**

★ **5 VE 6 PARÇA SEHPA SETLERİ**

★ **31 PARÇA MIDNIGHT BAR SET**

★ **12 PARÇA ÇAY SET**

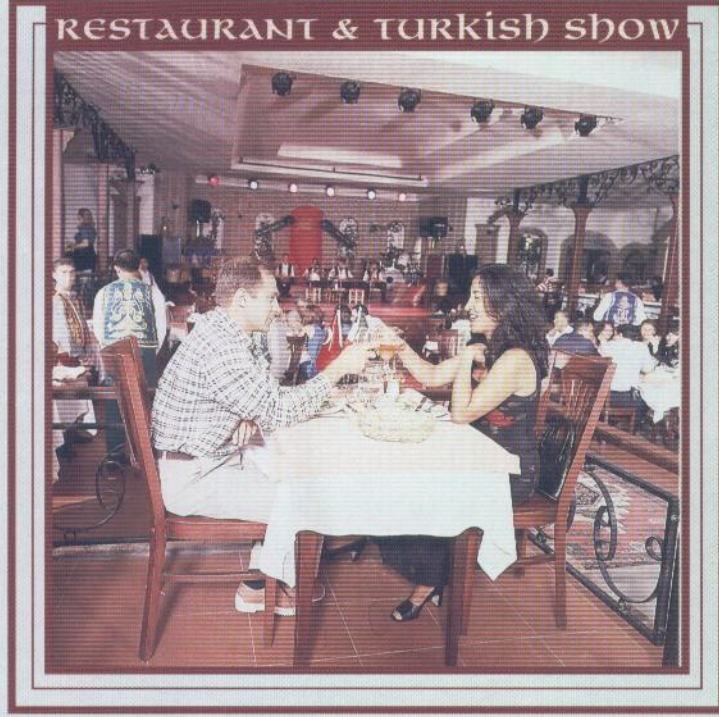
★ **ELEKTRİKLI EV ALETLERİ**

★ **PAŞABAHÇE BOYALI MAMÜLLER**

Siyavuşpaşa Sokak, No:25/3 Süleymaniye - İstanbul
Tel.: (0212) 522 47 71 - 522 61 38 • Fax: (0212) 522 58 06
Şube: Yenidoğan Mah. Şenay Sokak, No:5 Bayrampaşa - İstanbul
Tel./Fax: (0212) 565 28 85

Kazablanka

İSTANBUL'UN EĞLENCE MERKEZİ BEYOĞLU'NDA PERA'DA 55 YILLIK NOSTALJİYİ ASLINA UYGUN BİR ŞEKİLDE HAZIRLAYIP, SİZLERİN HİZMETİNE SUNDUK.

PROGRAMIMIZ SİZİ DEJENERE EDİLMİŞ EĞLENCE ANLAYIŞININ DIŞINDA, KÜLTÜRLE YOĞRULMUŞ BİR EĞLENTİ TRAMVAYINDA DOLAŞTIRACAK, OSMANLI VE TÜRK MUTFAĞI'NIN SEÇKİN LEZZETLERİNİN TADINA ULAŞMANIZI SAĞLAYACAKTIR.

REZERVASYONLARINIZ İÇİN;
TEL.: (0212) 293 62 12 • 252 68 30
FAX: (0212) 244 38 33

Tarlabası Bulvarı Tepebaşı / İstanbul
Tel.: (0212) 293 62 12 • 293 20 19 • 293 20 64 • Fax: (0212) 244 38 33

Urfalı İstanbul Kebapçısı

İNÇİ GIDA SAN. TİC. LTD. ŞTİ KURULUSUDUR.

MERKEZ: İstanbul Cad. No:77 (Adliye Karşısı) Bakırköy / İSTANBUL

TEL:(0.212) 570 06 62 - 583 45 89

ŞUBE: Milliyetçi Sok No:9 /A Bakırköy / İSTANBUL

TEL: (0.212) 571 24 95 - 660 23 93

 baykallar
TEKSTİL & DERİ PAZ. SAN. VE TİC. A.Ş.

baykallar
DERİ SANAYİ ve TİCARET A.Ş.

Tel. : (0.212) 516 34 30 (3 Hat)
Fax : (0.212) 516 48 30
Tel. : (0.276) 231 00 81 UŞAK
Fax : (0.276) 231 00 41

baykallar
TEKSTİL DERİ PAZ.SAN.ve TİC. A.Ş.

Tel. : (0.282) 686 14 88 • 686 35 79
ÇORLU - TEKİRDAĞ

BAYKALLAR

Sigorta
ARACILIK HİZMETLERİ LTD. ŞTİ

Tel / Fax : (0.212) 638 57 79 • 518 96 89

CGB

DIŞ TİCARET
DERİ TEKSTİL SAN. LTD.ŞTİ.

Tel. : (0.212) 510 88 73 - 74
Fax : (0.212) 510 88 75